

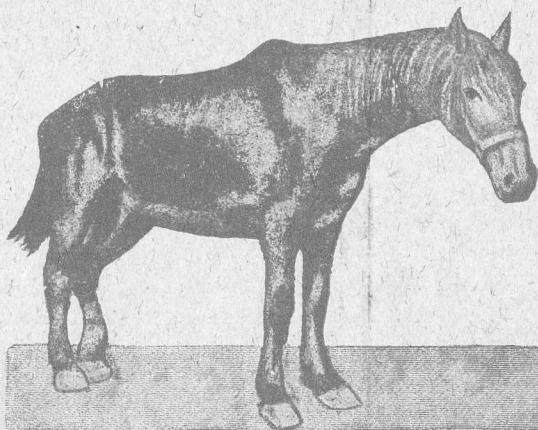
~~129-9~~
104

А. Бранзбург да Н. Жельманов-сертї

**ВУЖАНА-ВИӨМЈАС-ГОРТСА-
-КЫВТӨМ-ПЕМӨСЈАСЛӨН**

да

кызї наыг видчыгны

Мөскуа

1927-во

СССР-са-јөзјаслөн Шөрса-ныга-лезан-ін

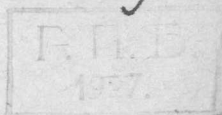
nd.

А. Бранзбург да Н. Јелманов-серти

1609

Коми-3

2-1057

ВУЖАНА-ВИГОМЈАС-
-ГОРТСА-
-КЫВТОМ-ПЕМӨСЈАСЛӨН
да
кызі наыс видчысны

(Беседы о заразных болезнях домашних
животных)

Роч-ныгајас-серти комиён лёёдісны
А. Карманов-да, А. Чеусова-да

Мёскуа

1927-во

СССР-са-јөзјаслөн Шөрса-ныга-лезан-ін

КНИЖНАЯ ФАБРИКА
ЦЕНТРАЛЬНОГО
ИЗДАТЕЛЬСТВА
НАРОДОВ СССР
МОСКВА ШЛЮЗОВАЯ
НАБЕРЕЖНАЯ, 162

Главлит № 79.531.

Тираж 2.000 экз.

Зак. № 1406

Вужана-вісёмјас -гортса- кывтём-пемёсјаслөн.

А. Карманов.

Кушём-ыжыд-лок вужана-вісёмјасыс.

Вужана-вісёмјас - гортса-кывтём-пемёсјаслөн вывті-јона паскавлісны војна-војасё 1914-д во-бёрын да 1921-д—щыгјалан-воын. Сап, чума, сёбырса-јазва, лудём, пёрёсјас да мукёд-пёлёс-вісёмјас уна-скётёс нуісны сёреыс. Статісётіка-сертё (щётё, тёдёмыс, уна-усём-пемёс-на ез сур) мјан республікаын чумаыс 1918—1923-војасё кулёма 500.000-тырыс кывтём-пемёс. Лудёмыс 1921-д-воын кулёма 13.000-вёв, вісёма 500.000. Во-мысё, 1922-д-воын лудём лёныштёма, пёштё жынјыс чінёма. Асыв-лунвылын РСФСР лудёмён ыжјас јона вісёны да кулалёны. А сетчёс-ыжјас лыддысёёны мед-бур рёдён: небыд-,вёс-ні-гёнаёс. Вуруныс налён зев дона. Пёрёсён медеа-јона вісёны порејас. Мукёд-дырјыс сјјё грездыс став-поресё нуас, орёдас поревісёмсё. Сіз, Белоруссёјаын важён вывті-уна-поре вісёлёмаёс, а ёні сёмын ёткымын. Пёрёс-вісём-жё бырёдёма најёс. Мукёд-дереv

наас весиг өтi-поре рөд-вылас абу колёма. 1921-д-воын Урал-областые сiбырса-яз-ва нуёма 40.000-ыс-унжык кывтөм-пемөс. Со-кущөм-ыжыд-лок вөчөны вужана-вiсөмјас-кывтөм-пемөсјаслөн, мыјда кывтөм-пемөс бы-рөдөны најө.

Мыј колө төдны вужана-вiсөмјас-јылыс.

Вужана-вiсөмјас-пемөсјаслөн вывти-ыжыд-урон вайөны крестана-овмөсын. Најө, меда-нынгырыс-скөтөс-кө нуасны, помөз, орөдөны крестанитө. Кущөмкө-вужана-вiсөм-кө воас грездө да он-кө куж сыыс вiңны скөттө, регыдөн кывтөм-пемөс-лыдтө јона чiнтас. Вiсөм лөңөдны грездыс зев сөкыд: вөлыдлөн лiбө мөскыдлөн вiсөмыс мортыдлы оз кыв; пемыдлуныс-вөсна да нiнөм-төдтөмысла грездса-олиејас оз бурдөдны најөс. Грөчiтчөмөн лөө щөктыны вiсыс-скөтсө бурдөдны лiбө начкавны. Регыдөн-кө, ескө, боетчан вiсөмөн-венсыны, кокнiджык лөө сiјөс лөңөдны. Быд-мортлы колө төдны, мыј сiјө вужана-вiсөмыс, кытыс сiјө лөө, кызи вiңны сыыс кывтөм-пемөсјасөс, кызи лөңөдны да бырөдны сiјө-вiсөмјасөс.

Кытыс лөоны вужана-вiсөмјасыс.

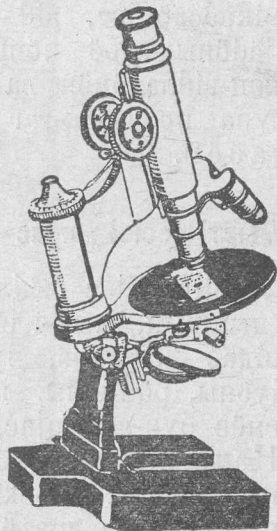
дыр ез төдны кытыс лөоны вужана-вiсөм-јас кывтөм-пемөсјас-костын. Кыскө немвiд-

чытөг воас вёсөмыс, зев-ödjö паскалас, вiас уна-скөтөс, орöдас овмөс гөрыс-көзгысмыс. Вужана-вёсөмјасөн оз сөмын кывтөм-пемөсјас вёсны, вёсөны і јөз. 1400-d-војасө чумаыс кулөма 25.000-морт. Уна-јөз і öни-на кулөны

вужана-вёсөмјасыс: бiа-вёсөмыс (тiшыс), колераыс, чакоткаыс да мукөдыс. Војна-дырјi војујтiгөн - уөм - сертi унжык салдатјас кулөны вужана-вёсөмјасыс. Кор ез-на төдны кытыс лөбны вужана-вёсөмјас, шуисны најөс јен - наказаынеөн: јен-пө вёсөдө кущөмкө-мыжјасыс, јен - грек суис; рөк тальаліс. Јона вөлі секи јурбитасны јенлы, молібенјас сылөдны да сiсјас сувтөдавны көсјысасны.

Немтор оз жалитны, мед-һин сөмын кызкө бурмөдны јенсө, мед прөсөтас јөзлыс грекјассө да дурдас јөзөс лiбө скөтөс вёсөдны да вiавны.

Оз-тај вөлөм [некущөм-јен ысты вужана-вёсөмјастө. Вёсөдысјасыс вөлөмаөс зев-поснi-дык, куш-сiнмөн-адзытөм-гагјас.] Најөс ад-

1-зза сер. Мiкроскоп.

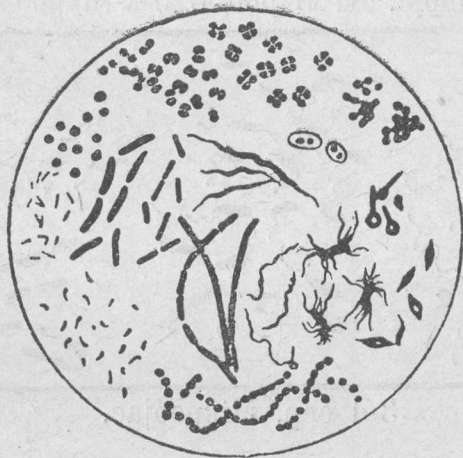
зёмаё жона-гырёдан-стеклөясөн. Сещём-стеклөясё течёны ыргён-трубкаё, сесеа напыр відлалёны мыј колё. Трубкаё да пызан-кодсё крепитёны көрт-пөвтор-бердё. Тащём-приборые шусё микроскопён. Емёе микроскопјас, відлалан-торсё 1000-пөв ыждёёны, либё нёшта-на унжык-пөв. Микроскоп-відлалёмён ва-пые либё бус-чырые зевуна поснідик-гаг адзан, шусёны микробјасён.

Вывті-посні-гагјас—микробјас, налён олёмыс-да.

Микробјас быдлаын емёе: му-вылын-і му-пыщкын, ваын-і сынёдын. Најё, кычі і быдсикас ловјалов, чужёны, быдмёны, сојёны, јуёны, рёдмёны, паскалёны. Микробјас-пійн емёе бур-вёчысјас, шум: рокёсын, сурын. Нањшомёсын рокёс-гагјас (щакјасён шусёны) вёчёны углекислота (газ). Сыые нањыд шуъё, мичаа ловъё, лё мича-сінјаса, чёскыд. Рокёссё-кё либё нањшомсё пуъодан, гагјасыс кулёны. Секі нањыд оз шуъы нё оз ловъы; сој-нањ-код сёкыд лё: шнапмунёма. Емёе микробјас бур нё омёл оз вёчны, шум, јёз да скёт-сувјын-олысјас. Кожмёд-сикас микробјас—лок-вёчысјас. Наые біые-моз колё повны. Вескаласны-кё најё мортлы либё скётлы, вёсмодасны најёс вујана-вёсмён, вермасны віны. Микробјас вывті-посніысда да кокныис-

ла быдлао кутчюоны, быдторјон разалоны:
бусон, колужон, сојан-јуанон. Оз омөла ра-
зодны најөс асныс јөзые, кывтом-пемөсјас,
гутјас, номјас, лебачјас да мукөд.

Микробјас јона полөны југыдые да косые,
медөа-нын шонди-југөрые. Кыз-микробыс шон-

2-d сер. Уна-пөлөс-микробјас.

ди-југөрые і кулө. Најө јона радејтөны пе-
мыд да ул-руа-інјас. Сывөсна, көні гортса-
-пемөсјасөс виçоны пемыд да ул-руа-гидна-
-картајасын да омөла најөс дөзөбитөны, сөні
пемөсјас щөкыда висөны вужана-висөмјасон.
Југыд, кос, сөстөмжык-картајасын скөтыд
çоньвиçабөсжык.

Микробјас сінтөмө, пельтөмө, коктөмө-да. Тушамыс налөн өтө-ичөтөк-жөртөдые (клетка-ыс). Најө абу ставныс өткөдө, өтыждаөс-да. Емөсө тырысжыкјас, поснөжыкјас, гөгрөсјас, һужмөсјас, һызув-кодјас да мукөд-пөлөс. Рөд-мөны најө пөлалөмөн (торјалөмөн). Микроб торјалө шөри: өтө-микробыс кык-микроб артмө.

3-d сер. Микробјас.

Муртса олыштасны најө, сөсө кыкнан тор-
жыс бара шөри торјалөны, с. в. Рөгыд-кадөн
(суткөдөн) өтө-микробыс вермас лоны 16500000-
поснөдик-гаг.

Омөль-оланинө-кө (сөмын микроблы омөль, шу-
ам, кос-инө лөбө жүгыд-инө) вескалас микро-
быд, мед оз помае сылөн рөдыс, сөјө бер-
гөдчө аслыс-сама көјдысө, шусө спорыөн.
Сөјө виһовжык (живуч) микробыс, быдлаын
вермө овны. Сөбырса-јазва-микроб кулө шон-

di-возын кымынкө-часөн, а спорыжасыс шон-
диге оз повны. Вескаласны-кө најө муө, вер-
масны овны сені уна-во. Сесса, кор бөр бур-
инө (микробжасы бур) воасны, спорыжас мик-
робө пөрөны. Сывөсна спорыө-вужны-вер-
мыс-микробжасыс мед-јона колө повны.

Кызі кывтөм-пемөсјас виемөны вужана-виемөн.

Уна-вужана-виемјас вескалөны скөт-гыркө
көрымөн либө јуанөн. Мукөд-дырјыс дур-
мөм-пемөсјас (бешеные) асланыс-куртчаломен
виемөдөны најөс: дурман-јадыс-кө вескалас
қоңвиза-пемөс-дојө либө гыжнаө. Вегиг гут-
јас-, номјас-куртчөмыс верман виемыны: ма-
ларіјаөн јөз виеөны маларіја-ном-куртчөмыс;
гырд-сора-куз скөтлөн петө аслыс-сама-гаг-
јас (кешш) куртчөмыс.

Быд-виемөлөн аслас микроб: чакоткаөн вие-
мөны сөмын чакотка-гагјыс, гырд-мытөн
—мыт-гагјыс, с. в.

Вужана-вием-куртчөм.

Өти-пөлөс-вужана-вием оз быд-пөлөс-пе-
мөсөс виеөд. Шуам, сапөн виеөны да кулөны
сөмын вөвјас. Мөсјас сыыс оз повны. Чу-
маыс мөдарө, мөсјас виеөны да јона кулөны,
вөвјас оз повны. Нөшта өти-рөдыс да быд-
пемөс оз өтмоза вие өти-виемнас. Мукөдсө
вийти-чорыда виеөдас—кулөны, мукөдсө—коқ-

һиджика, регыдөн бурдөны. Емөс сещөм-вужана-виеөмјас, өтчид-кө виеөдас да бурдан, мөдые сесса сижөн он-һын вие. Сещөмјасыс: чума, сибырса-јазва да мукөд.

Організымд пыр воҗсаө виеөдые-гагјаскөд.

Виеөдан-гагјас мыјөн вескалөны пемөс-гыркө, пөлалөмөн зев-өdjө паскаласны туша-кучаыс. Быдлаын пондасны лезны јад. Пемөслөн організымыс оз уҗ секи: зилө вины вескалөм-гагјасөс, уна-ногөн виҗө скөттө виеөмые. Унҗыкысө пемөсјастө виеөм-мыҗтыс биалө, мыт бостө. Биалөмыс гагјасыс кулөны, оз вермыны сещөм-өdjө рөдмыны. Мытөн—гагјасыс щөщ петөны. Медса-јона вужана-виеөмөн - виеөмые виҗөны пемөсјастө жеҗид-гөгылјас верын. Најө уекөдчөны виеөдан-гагјас-вылө да куталөны најөс, сојөны. Косасигас унаөн асныс кулөны. Виеөдөмыс өни лөб вермөм-сајын: жеҗид-гөгылјас-кө вермасны гагјасөс, пемөс наҗөһикөн бурдас; жеҗид-гөгылјасөс-кө гагјасыс вермасны—јона омөл лөб: најө лезасны уна-јад, вياسны пемөстө. Кор скөт-гыркө өти-пөлөс-виеөдан-гагјамөдые вескалас, секи сылы сөкыд лөб сени војујтны: жеҗид-вир-гөгылјас кужөны-һын сыкөд воҗсасны, оз лезны сылы паскөдчыны, регыдөн вермасны сижөс. Сыпонда өти-пөлөс-виеөмөн мөдые-виеөдигөн виеөдө пемөсјастө кокһия, либө даҗө оз і төдчыв виеөмыс.

Кызт разалёны вуџана-вёёмјас.

Гыркё-вёскалём-вёёдан-гагјас өдјё разалёны туша-куџа. Наяёс позё адџыны секи скёт-вёрые, сувјые, тые, вёркые, —быдлаые. Сывёсна, кытчё оз инмөдчыв, вёсые-пемёс, кёни оз сулышт, быдлаё вермас колны вёёдан-гагјасёс. Лудын-ветлгөн вёсые-пемёсјас нёшта-нын јона разөдёны вёёмсё. Оти-вёсые-саң секи вермасны вёмыны сурс-зонвёџа-пемёс.

Вёёдан-гагјас-вёскалём-мыгти пемёсјасыд-лөн вёёмыс оз другөн төдчы. Лун-мөд-кој-мөд, мукөд-дырји төлысөџ либё нёшта-на дыржык кысас сизи. Сещөм төдчытөм, тыдавтөм-вёёмыс мед-омөл. Нёбан мөскёс зонвёџа-пыдди (некущөм-вёём оз төдчы), вайөдан гортад зонвёџа-скёт-пиө, вёџан ставнысө өтлаын вёжон-мөд —пемёсјасыд вёмасны. Вёлөмакө, выль-мөскыд вёелёс. Сылөн-вёёмыс мукөд-пемёсјаслы вуџөма. Сывёсна выль-нёбөм-скөттө вёжон кык-кујим колө вёџны торјөн мукөд-скөтые. Секи, оз-кө кут төдчыны некущөм-вёём, вөлигти өтлаавны гортса-пемёсјаскөд.

Сизи грездые грездө мунө вёём, разалё-паскалө сені. Вёсые-пемёс-кынџи вуџана-вёёмјастө јона разөдёны мукөд-пемёсјас (кодјас сижө-вёёмөн асныс оз вёсны), лебаџјас, гутјас, номјас, лөџјас, јөз. Вёёмјас вуџөны

ваһн, көрымөн, ејјөс-көлујөн да уна-на мукөд-ногөн. Сыпонда-өд і вьвті-өdjө паскалөны вужана-виеөмјасыд, нуөны вьвті-уна-кьвтөм-пемөс.

Нущөмөс вужана-виеөмјас.

Вужана-виеөмјас абу өткоөө: мукөдыс зев-регыдөн виеөдасны, мукөдыс куға. Сібырса-јазваһн-виемөм-вөв ужалгас дод-вож-костас уеө да кулө. Со-кущөм-регыдөн вю ејјө пемөстө. Мукөд-вужана-виеөмјас куға виеөдөны: төлыс-мөд, дажө уна-во. Сещөм-виеөмјасыс дыр оз төдчыны. Сөмын пемөсыд, көт-кущөм бура верд ејјөс, өтарө омөлтчө да омөлтчө. Бөрынжык сөмын-һин довјавны пондас, сесса зікөз көкјывсыс уеө—кулө. Сіқи виеөдөны ты, сап да чакотка.

Кор позө думажтны, вужана-виеөм-пө скөт-вьвті ветлөдлө.

Кор өтка-крестанінлөн либө уна-крестаналөн сиктын кьвтөм-пемөсјасыс өтмоза виеөмы—біаласны, пондасны мығитны, кулавы, —секі позө думажтны, мыј кущөмкө-вужана-виеөм ветлөдлө. Либө кьвтөм-пемөсјасыд-кө, бығгө-һөтө-вистөг, пондасны гылавы, кулавы, —секі дерт-жө кущөмкө-виеөм налөн ем, колө өdjөнжык корны скөт-докторөс.

Кызі лӧӧдны вуџана-вӧѳмјас.

Вуџана-вӧѳмјас вывти-ӧдјӧ-паскалӧны, а паскалӧм-вӧѳм лӧӧдны зев сӧкыд. Сывӧсна, мыјӧн каџалан, лӧбӧ сӧмын думыштан мыј вуџана-вӧѳм ветлӧдлӧ, колӧ зӧлны кутны сӧѳс паскалӧмые. Пырыетӧм-пыр-жӧ вӧеыепемӧсӧ колӧ торјӧдны зӧӧвӧџасые: зӧӧвӧџасӧ петкӧдны овны мӧдлаӧ, кӧнӧ вӧеыејас езвӧвны. Јуктавны-вердны вӧеыејасӧс торја-дозые. Ӗдјӧнжык корны скӧт-докторӧс лӧбӧ пельшӧрӧс. Сӧјӧ тӧдмалас вӧѳмсӧ, велӧдас бурдӧдны вӧеыејасӧс да вӧзны вӧѳмдӧмые зӧӧвӧџасӧс. Индалас, кызі вӧдчыены вӧѳм-паскалӧмые.

Кытчӧ воштыны пемӧс-шојјас да кущӧм-бур најӧс-гуалӧмые.

Вуџана-вӧѳм-помыг-кулӧм-пемӧс-шојын вӧсӧдан-гагјас дыр-на олӧны. Сывӧсна пемӧс-шојтӧ кытчӧ-сурӧ-шыблавны оз поџ. Колӧ најӧс гуавны, сурјны пыдӧ муӧ, медым гагјасыс оз вермыны вуџны мукӧдлы. Быд-сӧктын, быд-грездын колӧ лӧѳдны скӧт-кладбӧшщӧ, скӧт-докторӧн индӧм-инӧ. Колӧ, медым местаыс вӧлӧ кос, вылын, лунвылӧ-бана, ылын јӧзоланӧнаӧ, пӧскӧтӧнасаӧ, мӧртујсаӧ. Кладбӧшщесӧ колӧ пощны, лӧбӧ тӧгӧрыс жуџыд-џыка да паскыдџыка канава кодјыны, медым пемӧсјас ез вермыны пырны сетчӧ. Скӧт-

-кладбищеё быд-пемёс-шож колё гуавны, кёт
і ез вужана-вёёмые сіё кув. Шожтё-кё гуав-
тёт колан, сіё сені нільзас, сіемас, номырёс-
сас. Најё разёдчасны, кајасны ловја-пемёс-
јас-вылё —вёмёдасны најёс. Гуавтём-сіе-

4-d сер. Кущём-уна-ногён мёс-шожые
вёёмые паскалё.

-шожтё зер-ва пожјалас, нуас гагјассё шор-
јасё, јукмёсјасё. Сіјё-васё јуасны пемёсјас,
—вёмасны. Понјас да лебачјас пемёс-шожтё
њещкёны да кокалёны, нонјас лыјассё ылё
кыскалёны, разёдёны вёёмёс, вёмёдёны
чоњвёца-пемёсјасёс. Со-ёд гуавтём-шожыд
кымын-ногён разалё вёёмые, кущём-абу-бур
пемёс-шож-гуавтёмыд.

Он-кө төд мыҗые пемөсыд кулі, ен кул
сы-вылые кучікө. Корлы пој-дінас скөт-
-докторөс да шөктас-кө кулыны, вөлігө кул.

Јешцө кызі поцө лөһөдны вуҷана-вөсөмјасцө.

Казалан-кө вуҷана-вөсөм кывтөм-пемөсјас-
-костые гөжөмын, зөһвөца-пемөсјасөс мыјкө-
-дыра колө вөцны гортын. Пөскөҗинајас туп-
кыны. Кушцөм-грездын вөысјас емөс, сетые
оз ков вузавны һө вуҷөдны мукөд-грездө
кывтөм-пемөсјасцө, оз поцө вузавны пемөс-ку-
јас, јаж, јөв да м.-т. Тақи-кө пондан вөдчыг-
ны, вөсөмыд дурдас паскалөмсыс.

Вөјөј кывтөм-пемөсјасцө вөсөмыс пөсҗөлөмөн.

Мед-кокһө вөцны кывтөм-пемөсјасөс вуҷа-
на-вөсөмјасыс пөсҗөлөмөн. Кықи-тај мортөс
пөсҗөлөһөны, медым сөјө пөсҗөһөн оз вөс, сөз-жө
колө пөсҗөвны вуҷана-вөсөмјасыс ө скөттө.
Зөһвөца-пемөслы пыщкас лөзыштөһөны вөсө-
дан-јад. Пемөс сыыс өцөҗика вөсыштас дај
бурдас. Мөдыс, кор сөщөм-вуҷана-вөсөмыс
кутас вөавны пөсҗөвөтөм-пемөсјасөс, пөсҗө-
лөмјасыс зөһвөцаөһ колөһөны: вөсөмыс һөһ оз
вермы кутчөһөныс.

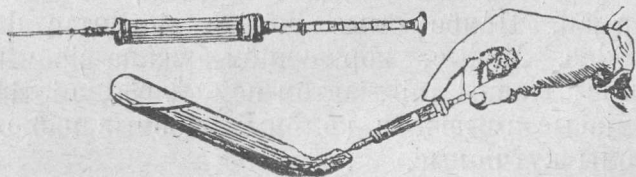
Пөсҗөлөһөны гырыс-скөтөс сөбырса-јазваыс,
чумаыс; порөсјасөс да кычөјасөс — пөрөсыс.
Пөсҗөвөсөмөн кокһөдҗык лөһөдһөны вуҷана-вө-
сөмјас.

Öni med-jona paskalömaöe со-куицём-вужа-
на-виеёмјас кывтём-пемөсјаслөн: чума, сап,

5-d сер. Пистіасёны.

сйбырса-јазва, лудём да пөрөс порејаслөн.
Буржыка төдмаламөј таяө-виеёмјассө: кыңи

6-d сер. Пистіасан-струментыс.

виеөдөны најө, кыңи видчыены наыс да кыңи
дөңөдны виеёмјассө.

Чума.

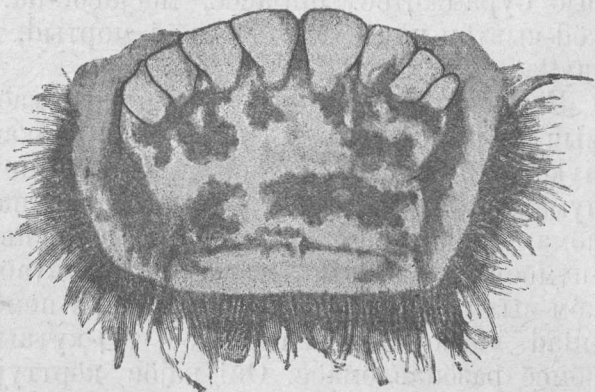
А. Чеусова.

Чума мед-омёл-, мед-лок-вужана-виеём кывтём-пемёсјаслөн. Сіјö виеöдö сөмын тырые сура-скөтөс: өшјасөс, мөсјасөс-да. Мукөд-кывтём-пемёсјас, сізі-жө і мортыд, тајö-чумаөн оз виены.

Важөнжык Россіјаын чумаөн виелөмаөе сөмын лунвылынжык. Бөрын сесса паскавлөма мукөдлаө. Вөлөмаөе војас, со-суре-пемёсөү чумаыд сөреыс нулөма. Чумаыд јона паскавлөма Россіја-пастаыд көр вөлөм лунвывса-пемёсјасөс вайөны Пітірö да Мөскуаө начкөм-вылө һөдөн, міртујјасті. Артеле-пемёсјас-піад виеыјас вескавлөмаөе, туй-кузаныс виеөмсө разөдавлөмаөе. Öнi најөс көрттујјасөд вагонјасын новлөдлөны. Казаласны-кө пемөслыс һорпалөм-виеөм, либө сөмын думыштасны виеөмөн, пырые-пыр сещөмјассө начкөны. Сіјөн јона-лөһөдісны чуматө. Öнi војвывладорые да Шөр-Россіјаыс сіјө бырны-һын пондөма, бара-һын сөмын лунвылынжык.

Мыые чумаыс лөб, öнi оз-на төдны. Сөмын төдөны, мыј виеөмыс мөс-тушаас быдлаын, щөщ јөлас, дуллаас, сітас да нырөдыс-петан һилөгас. Виеөмыс віас пемөссө да ачыс шојас дыр-на олас. Сывөсна чума-разөдысјас-нас лөбны: виеыс-мөс-олан-картаыс, кујөдыс,

вольбсыс—көнн сижö кујлис, öблөдөыс, помеј-вед-
раыс—кодөн сижöс јукталысны, јöзыс—кодјас
сы-гöгөр бергалысны: вердисны - јукталысны,
старајтисны; понјас, порејас, ыжјас да му-
көд-пемöсјас, кодјас асныс оз виемыны-а, ви-
өмсö зев кокниа разöдöны. Веег виеыс-олан-

7-d еер. Чума-дојјас вом-пыщкöсын.

-инын сынöдас виеöдыејасыс емöг. Чумаөн-
виеöдыејас кујöдын-да, муын-да, вöчтöм-ку-
чикын-да, турунын-да 4—5-тöлыгöз оз кув-
ны, гуалöм-мөс-шојјасын—3-тöлыгöз.

Чумаөн-виемöм-мыгчи виемсö пемöсыдлыс
качалан сöмын 5—7-лун-мыгчи, шочиника
10-лун-мыгчи. Пемöстö пондас кынтыны: ти-
ралö сижö. Зев сöкыда долалö. Сöлөмыс ödjö-ödjö-
тiпкö. Мөслөн оз еојсы. Лыстан-мөс-кө сижö,

регыдөн јөвсө чинтө, сесса қикөз сувтө—војт оз понды сетны. Бөрынжык сінјасгыс, нырыс, вомыс, бөжувгыс-да пондас петны нилөг кизер-ор. Мөскыдлыс војдөр шөкыда пондас гыркө јөртны, сесса мыт бостас: локдука-кизер петө. Унаыс мытыс гыр-сора овлө. Мөскыд зев-јона омөлтчө, кокјывгыс усө. Пинанјасас, парјас, кывјас да нырас лөһны војдөр гөрд-чутјас. Регыд најө тупкысөһны рудоват-рөма кеһөң. Сіјө-кеһсө-кө вуштыштан, на местаө колөһны дојјас (јазвы). Сің мөскыд мучитчас лун 5—7, сесса кулө.

Чума-виеһтө дојјас-лотөзгыс ачыл он вермы төдмавны мукөд-вужана-виеһмјас-пыщкыс. Сывөсна, мыјөн казалан мөскыдлыс жугылмөһсө-һорпалөһсө, регыджык колө корны скөт-докторөс.

Чумаыс, ми шуим-һин-возын, скөтыд зев-уна кулө. Россіја-шөрын да војывлантј кор ветлөдліс сіјө, быд-100-виеыс-мөскыс бурдліс сөһын 5—6-лов, 94—95-ыс куліны. Лунвылын кулыс та-дорыс јона-еща, пөһтј шөріпөв мунө: жыңгыс кулө, мөд-жыңгыс бөр бурдө.

Чумаыс пемөсјасөс һекызі оз бурдөһны. Сөһын-тај өһи, бөрја-војасас-һин, пондисны најөс пистіавны. Зев-пө ыжыд-бур пистіалөһмыс: уна-скөтөс вичө кулөһмыс.

Чумаһн зев-чорыда колө вермасны. Кушөһкө-грездыс-кө казаласны чумаһн-виеһ, сіјө-грездсө мукөд-јөзоланіныс кыз-бытө тор-

јӱдӱны: ӱтар-мӱдар грезд-помјасас сувтӱдӱны караульщӱкјасӱс. Наяӱ кыјӱдӱны, медым сӱјӱ-грездые пемӱсјас оз петны, медым мукӱд-грездые пемӱсјас оз локны. Сӱҗӱ-жӱ оз лезны петкӱдны грездые јаж-нӱ, јӱв-нӱ, вӱчтӱм-кучӱкјас-нӱ, вурун-нӱ, турун-ӱҗас-нӱ. Став скӱт-сӱ— вӱсыејассӱ, вӱсӱмнас кодӱс сӱмын думаятӱны, кодјас вӱсӱмјаскӱд ӱтлаын олӱсны, ӱтлаын лудын ветлӱдлӱсны,—ставнысӱ најӱс јӱртӱны ӱтӱ-јӱрӱ да пӱсчӱлӱны. Кущӱмкӱ-грездӱ-кӱ чумаыд җӱк-на первојые воас, секи вӱсӱм-мӱссӱ да кодӱс думаятан вӱсӱмӱн, ӱдјӱнжык колӱ начкыны. Кущӱм-кӱлујјас-бердӱ (шум: помеј-ведра, вор, мӱс-лыстан-жӱк да мукӱд) вӱсыејас ӱнмӱдчылӱсны, ставсӱ најӱс колӱ сотны. Чума-ветлӱгӱн-начкӱм-скӱтые да наӱн-вӱдӱтчан-кӱлуј-сотӱмые правӱтельство ӱнӱ мынтысӱ. Тӱдӱмые, чуматӱ каҗалан да мед-бур мӱс-мӱдӱс лӱбӱ дажӱ дасӱс начкыны: ещӱжык рӱскодӱн мынан. Еновтчан-кӱ, вӱсӱмыс паскалас да грездые ӱтӱтӱг став-мӱссӱ нуас, җӱкӱҗ крестанатӱ рӱзӱритас.

Вӱсыејас-олан-картатӱ да карта-гӱгӱрсӱ јона колӱ кӱскавны лекарствојасӱн, скӱт-доктор-велӱдӱм-сертӱ.

Чумаӱн-кулӱм-пемӱсӱс колӱ гуавны пыдӱ, скӱт-кладбӱшце-вылӱ. Кыскӱгас вӱдчысны, медым вӱрыс оз војтав. Шӱј-кыскалан-дод-сӱ бӱрвылас сотны. Кулӱм-пемӱсјас-вылые кучӱксӱ оз ков кулны, ставнас колӱ гуавны.

Сап.

Сап зев-жө-вуџана-виеём. Виеёддө сижө вөв-
јасөс. Насаң сесеа вермас вуџны јөз-вылө.
Ошјас-мөсјас сижөн оз виены.

Сапыд зев-һин важөнса-виеём. Сижө јона
виеёддывлөма да виалөма пемөсјасөс да јөзөс
кык-сурс-дорыс унџык во-сајын-на јешщө.
200-во-сајын-на шулөмаөе, вөвјаслөн-пө
сап да мортлөн локвиеём (сифиліс) сижө өти-
виеём, локвиеёмыс-пө сапөыс і лоө. Сізі ду-
мајтлөмаөе сывөсна, мыј өти-војна-вылын вөв-
јас зев јона сапөн виеөмаөе, а салдатјасыс—
локвиеёмөн. Чајтөмаөе, салдатјасыс-пө вөв-
јассаңыс і виемісны.

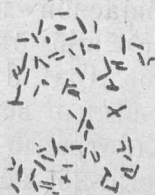
Сапыд зев-омөль-виеём. Сижөн-кө мортыд вие-
мас, һекыңи он вермы бурдөдны.

Міјан государствоын вөвјас-вылыс сап ез-на
быравлы: төв і гөжөм көнкө да көнкө сижө
пыр ем. 1906-д-воын Керсон-губерна-улыс
вөдлі нуөма 3180-вөв, Самара-губерна-улыс
— 2652. Со-кыңи оз жалит сижө пемөсјастө да
мыј-ыжда-урон вөчө крестана-көџајствојасын,
щөщ, інө, государстволы.

Кытыс сапыс лоө? Важөн-һин төдөдны,
мыј сапыд вуџана-виеём, а кыңи сижө вуџө,
сјіөс һеважөн-на төдмалісны. Во-һөламын-
-сајын өти-виеыс-вөвлыс боөтөмаөе зырымсө
видлавны мікроскопөн. Сее адзөмаөе зев-уна,

зев поснідік вѳснїдік палїч-кодјас — бакте-
рїјас. Вісыг-вѳв-зырымѳн пісїалѳмаѳе зѳн-
віѳа-вѳлѳс. Мыј-жѳ лѳѳма? Пісїалѳм-вѳв віс-
мѳма сапѳн: зырымсы мікроскоп-пыр бед-код-
јас-жѳ пондѳмаѳе тыдавны.

Кызі тѳдмавны сап-вісѳм? Сапыд,
чакотка-моз-жѳ, лібѳ регыд вісѳдас, лібѳ
зев-куѳа нѳжѳдас. Регыд-вісѳдысы кымын-

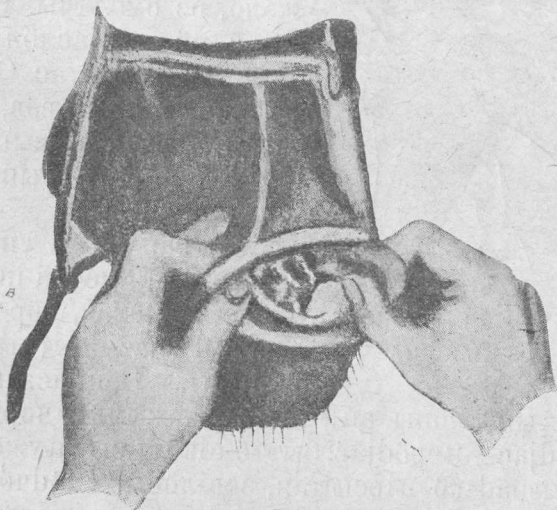

кѳ-лунѳн крукылтас вѳвтѳ да
нуас, а куѳа-вісѳдысы вежѳн-
јасѳн, тѳлыејасѳн вісѳдѳ. Регыд-
вісѳдыс - сапыс шѳча овлѳ,
пыржык куѳа вісѳны. Сапѳн-
вісѳм унжыкысѳ тѳдмалѳны
ныр-пырыс, шѳчїніка — кучїк-
пырыс. Сывѳсна шѳѳны: нырас-
пѳ сапыс, лібѳ—кучїкас.

8-d сєр.
Сапѳн-вісѳ-
дысјас.

Кор нырас сапыс, секї ныр-
роѳѳдыс (унжыкысѳ ѳтїкѳдыс,
шѳча-нїн кыкнанѳдыс) петѳ гудыр-віжѳват-
рѳма зырым. Чуңјаснад-кѳ ныр-роѳсѳ пас-
кѳдан, ныр-вежѳсас поснїдік рудѳват-віж-
рѳма чутјас. Бѳрынжык наыс лѳѳны дојјас.
Ныр-роѳјас-бердас зырымыс кѳсмѳ пемыд-
віжѳват - рѳма - кеңјасѳн - моз. Шѳкалыув-
нєрѳдјасыс вѳвлѳн пыктѳны, зев - чѳры-
дѳс лѳѳны. Нажѳ оз дојмыны: лічкыштан-кѳ,
вѳлыд оз чєпѳссы. Мукѳд - пѳлѳс - вісѳм-
јасѳн нєрѳдјасыс пыктѳны-жѳ, да секї најѳ
дојмѳны: оз лєѳ вѳлыд весїг їнмѳдчыны на-

-динө, тракјөдлө журнас, нещкысө. Јона-нин кор висөмыс топодас, вöлыд зев-сөкыда лолалө; ныреыс сисдука-зырым петө, мукөд-дырјыс гыр-сора. Вöлыд зев јона омөлтчө,

9-d сер. Сапа-вөвлыс нырө видлалөны.

вынтөммө. Сы-бөрын мукөд-дырји вöлыдлы бытөө кокнөджык лөө, висөмыс бытөө лөңыштас: ныреыс ещажык зырым петө, дојжасыс бурдөны, на-местаө колөны тужас, кызи-тај мортлөн дој-бөрын либө сотөм-местаын колө. Збылсө некушөм-бурдөм абу. Мөдарө, пас-калө, пыдө пырө висөмыс. Дојжасыс пыдыпөс-

жык, выллаын лооны. Висёмыс вермас вес-
кавны тыжасас, најёс висёдны. Секи неку-
щом-ортеi-доjжас абуёе, он-и
тёд висё алы оз вёлыд.
Ужалё, оз омёлтчы. Сёмын
код - сурё - вёвјаслөн секи
лолыс тырё ветлігас. Овлыв-
лё-жё, ёткымын-вёв, кор
сапыс тыжасас, кызыштёны
шочініка, омёлтчыштёны,
зырымыс петё.

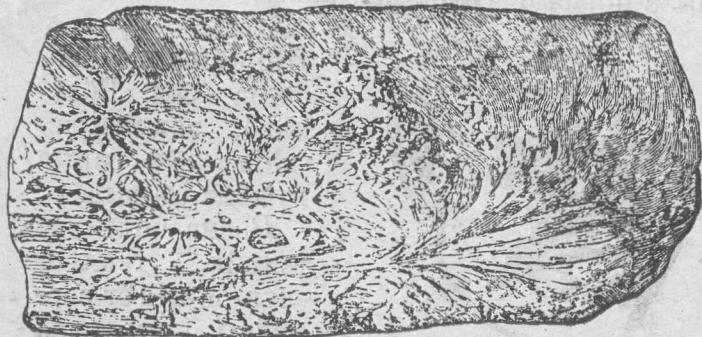
10-d еер. Сап-
-пыкёс.

Кучік-сап овлё уналаын
вёв-тушаын, медеа щёкыда
голаас, кынёмас, бёр-кскја-
сас, ладвејас-да (пыщкёс-
ладорас). Сеніјасын ёти-
-візын лооны аңкыщ-гыреа-кымын чорыд-гү-
рөдјас—нерөдјас, быттё-сікёщ-сыр нужёдёма.
Чуңнад-кё нёрсётан, зев-лёсыда төдчё. Сіјё-
-нерөдјасыс регыдён небёдны, потласёны,
петё ор. Нерөдјас-местаас лооны доjжас. На-
јё көні космёны-а, көні вылјас воеёны.

Кызі сапыс паскалё? Ёти-коңушнаын-
-кё лібё ёти-јёрын візан уна-вёлёс да лезан
на-пыщкё сапа-вёлёс, вёвјасыд, гашкё дерт
оз ставныс-а, висемасны. Висёмыс вужё ні-
лөгён: висёс-вёв кызігас да несјалігас резё
сіјён; вужё орён. Вёвјас да јёз сапён вис-
мёны сёмын секи, кор висёслён зырымыс лі-
бё орыс вескалёны доjё лібё гыжнатујё, лі-

бѳ сѳнмѳ. Зев-нын шоча сап-вѳсѳм вескавлѳ
вескыда-тыясѳ, бусѳн: вѳсѳслѳн зырымыс
ласкысѳ бус-чѳрѳ.

Мѳскуаын вѳлѳма со-кущѳм-тор. Воѳма бол-
нычаѳ ѳтѳ-вѳсыс. Војдѳр-пѳ менѳ зев-јона-
кынтѳс: кор бѳалас, кор тѳрала кѳзыдысла.

11-d сер. Вѳв-нырын сап-дој да сы-гѳгѳр
чукыртѳм кучѳкыс.

Сесса ваболѳяс кѳјасын, кокѳасын-да лоѳны.
Регыд најѳ потласѳсны, лоѳны со дојјас. Вѳ-
сысѳс водтѳдѳмаѳе болнычаѳ. Кујѳм-лун-мыс-
тѳ сѳјѳ кулѳма. Сѳјѳ-мортыс вѳсмытѳзыс вѳвѳ-
сѳн вѳсѳтчылѳма. Мунасны вѳдлавын најѳс.
ѳтѳ-вѳв вѳлѳм сапа. Сысаң ѳ вѳсѳма мортыд.

Лѳнынградын скѳт-пелшѳр вѳсѳма: кор
кынтѳ, кор бѳа; шујга-пѳзѳсыс пыктѳма, пел-
помѳасыс да гырѳѳјасыс-пѳ дојмѳны. Мунѳ-
ма болнычаѳ, јурѳј-пѳ зев-јона вѳсѳ, дај ту-

шабј ставнас. Быттө-пө зев-музём-морт ме.
Водтөдөмаё сјёс болнычаө. Регыд сылөн
веккыд-сін-лапөдыс пыктөма, поснідік веж-
-ор-жыла-дојјас веккыд-рожабанас лоөмаёе.
Кујім-вежон-мысҗи сылөн садыс бырөма, веж-
-жыла-дојјасыс чужём-пасталаыс четчалөмаёе.

12-d сер. Сапөн-виемөм-
-морт.

Мортыд кулөма.
Шојсө вундалөма-
ёс-да—сап. Вөлө-
макө, вөв-шојјас-
-відлалігөн сапыс
вужөма сы-вылө.

Воөма болнычаө
јамщік. Нолөд-
-лун-пө-нын ог вер-
мөдчы, һорпала
васа. Чаллөј мыјкө
виеө - і. Чаллыс
пыктөма, пөртма-
сө—дон. Кучікыс

кыз, чорыд. Уналаын поснідік веж-жыла-
-чиреј-кодјас. Пөртчөдөмаё сјёс да пізөсыс
да ладвејыс дон-гөрдөс-жө, уналати пыктыш-
талөма. Виеыс норасө јур-вылас, јурөј-пө
бергөдчө; кынтө. Мөд-луннас сјё зев-еща
узіс, ез кут сојны: немтор-пө оз чөсты. Лу-
ныс-лунө пондіс омөлтчыны. Пыкөсјас һөб-
чысны. Гөрдөдіс веккыд-кыс. 10-лун-мысҗи
күлі. Вундалісны, адзісны: виеөма сапөн.

Сылөн, буракө, чаллас вөлма гыжна, сетчө вескалөма сап-гаг. Ачыс, ескө, шуө-вөлі, некущөм дој һі гыжна-пө ез-вөвны-да, буракө, вөлма. Ужалыс-мортыд ужалігад гыжна-туј-јастө унжыкысө он-і казавлы. Суза-кө пондан кыјодны, гыжнајасыд кісүд оз і быравлыны.

Самара-губернаын өті-помешцітса вөвјасөс вөлөм јона расејтө, медеа-һін өтіөс. Быд-лун вөлөм кі-помеыс вердө сіјөс һаһөн һібө сакарөн. Сылы вісталөмаөе, відчыены-пө колө, абу-пө зөһвіза вөлыд: ныреыс һесјалігас гудыр-зырым петө. Помешцітса абу кывзөма, пыд-ді абу пунктөма вісталөмсө. Сіјө віөмөма: біалөма, кіас да чужөмас веж-јыла-дојјас лөмаөе. Кулөма. Вөлөма сап. Начкасны вөвсө. Горшас да тыјасас сап-жө.

Оз ков вөлөн-вөдітчөм да вөв-дінын-бергалөм, сапнад сізі верман віөмыны. Отчыд Ленинградын извошцікөн вөлөм муһө барыһа. Паныдаас налы мөд-извошцік. да-өд колө-жө сізі, бурещ-паныдасігас сылөн вөлыс һесјас. Ва-војтјасыс резөбтасны да өті вескалө барыһөлы сінмас. Сіјө ныр-чышкөднас кокһі-діка чышкысас дај вунөдас мыј вөлі. Кык-вежон-мысөті віөмас, кулө сапөн.

Тайө-вісталөм-торјасеыс адзам, кущөм-омөл сапыд, кущөма колө відчыены сапа-вөвјасые. Віөмыс насаһ вужө һібө зырымнас, һібө орөн дојјасеыс.

Мыј вöчны, вöлыд-кö сапöн вiе-мас. Мi öнi тöдам-нын, мыј сап-гагјасыд ву-жöны зырымöн да орöн. Сывöсна, мыјöн ка-залан вöв-ныр-розјасые зырым-петöм, пыр-жö колö петкöдлыны сiјöс скöт-докторлы либö пельшöрлы. Сiјö-вöвсö мукöд - вöлые ко-лö торјöдны, торјöн вiзны, вердны. Oz ков сiјö-вöлöн ужавны, ветлöдлыны. Ужалiгас да ветлигас зырымые војталас, вiсöдан-гагјасые вермасны вескавны мукöд-вöвјас-вылö да јöа-лы. Мед-бур сапа-вöлöс ödjöнжык начкыны. Öнi сецöм-вiсöмјаса-начкöм-скöтые правiтел-ство мынтысö. Вiеые-вöвлые колö сотны ли-бö пыдö гуавны став-сiјöс-кöмуғинасö, либö зев јона дöгöдавны најöс, мед став-гагыс се-тые кулö. Кулöм либö начкöм вöв-шој колö гуавны кучикнас, да пыдö. Буржык јешцö кучиксö уналатi керыштны, мед некöд-нын оз кул сiјöс. Сојан-јуан-дозмуксö вiеые-вöвлые заваритны пуан-кунваöн, либö сотны. Коңуш-на-етенјассö да ласңисö мавтны iз-вескаöн, да кызжыка. Кужöдсö выли-пластсö колö пет-кöдны, нуны ылiжык-му-вылö. Коңушнасö буржыка тöлöдны.

Вöв-нырые-кö казалан зырым-петöм, зев-вiдчысöмöн колö сы-гöгöр бергавны. Кiјастö щöкыджыка мыекины мајтöгöн. Несјигас-кö вöв-нырые ваыс либö кучиксые орыс вескалас чужöмад либö kiад, пырыстöм-пыр сетi колö јона мыекины сöстöм-ваöн да мајтöгöн. Вö-

ліны-кө сені кушдмкө-дојјас либб гыжнајас,
сотны сеті donödöm-көртөн.

Кыңи відчыены, медым һөбігөн са-
па-вөв оз вескав. Вөв-һөбны — зев-ыжыд-
-уж. Бур-вөв шедас, красујтчан; омөлік, вие-
лдөс-вөв шедас — мајета, сөмын рөскөд да
һөшта уна-док вермас лоны. Сывөсна, төд-
төмлыг-кө вөвтө һөбан, мынтыетөңид дасые
сјјөс төгөр відлав.

Медым сапа-вөв оз вескав, вөлыслые ныр-
сө јонжыка відлав. Војдөр вјзөд, оз-ө сетые
зырымыс пет, сесеа зев-відчыгөмөн нырөдыс
боет дај лептышт, ныр-роңјасас вјзөдлы-абу-ө
сені дојјас либб дој-тујјасыс. Сесеа шөка-
увгыс һөрөдјассө відлав. Чорыдөс-кө најө,
еновт вөвсө, мөдөс көре. Колө відлавны ку-
чіккө голасыс, кынөмеыс, көкјасыс-да: абу-ө
сені чорыд-һөрөдјас.

Јармангајас-вылыс вөвтө һөбны зев абу
бур: вермасны ылөдны, зөңвјза-вөв-пыд-ді
вјсыс-вөв шедас. Сапа-вөвјаслыс барышник-
јас вузавны-петкөдігас нырсө зев-мичаа веса-
ласны, он і думышт, мыј виеө сјјө. Либб го-
ласыс һөрөдјассө бурыенас тупкасны, көса-
јас кыасны, лентајас өшласны. Каңаласны-кө
ескө пөрјалөмсө, пөрјалөмеыс јона-жө чо-
рыда сүдтөны-да.

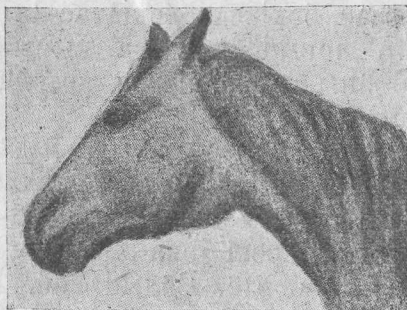
Мыт.

Мыт—вужана-виеём-жө. Виеөдө том-вөвјас-сөс, ар-5-өз. Медса јона виеёны чањјас, ар-сөз. Вит-арөсые-ыжыд-вөвјас мытөн шоча виеёны. Виеёмыс вөвјаслы мөда-мөдыслы вужө өти-дозмуке сојиг-јуигөн, өтлаын олигөн. Мытөн-виеигөн вөвјаслөн зырым-жө петө, шөкаув-нөрөдјасыс пыкталөны-жө, уналөн туша-ку-чаас кучик-улас јонгылјас овлөны. Јөз-вылө мыт-виеём оз вуж.

Мыјые мыт-виеёмыс лөө? Важөн ду-мајтлөмаөс, мытыд-пө либө кынмөмыс лөө, либө ичөт да локдука-коңушнајасыс, либө омөла да омөль-көрымөн вердөмыс, сиемөм-ваөн (дыр-сулалөм) јукталөмыс-да. Оні төдөны-нын, мыј сижө абу кынмөмыс ни көрым-пөнда, а кызі-і мүкөд-вужана-виеёмјас виеөдана-гагјасыс лөө. Мыт-гагјасыд абу сап-гагјас-код-өс. Микрос-копөн-кө вижөдлан, најө бытө зев-посид-ик чутјас, чөпөн-моз вијјасөн олөны. Вөјдөр најө вескалөны нырө, ныреан—вирө, а вирыс сөсө разөдө туша-кучала. Сиз-кө, мытөн-виеигөн оз сөмын нырыс вие, виеө тушаыс ставнас.

Кызі төдмавны мыт-виеём. Вөлөс виемөм-мысөтыс лун-4—8-бөрың биалө, туша-кучалаыс пөс. Зырым оз-на пет, оз-на поз-шуну, мыј сижө мыт. Сојны сылы оз кут чөс-тыны. Сітыс лөө чорыд. Кызөдны пөндас.

Сесса ныр-пыщкөсые гөрдөдас, нырсые мө-
дас зырым петны. Вождөр сижө кичер, жугыд,
сесса отарө пондас сукмыны, веж-ор-код лоө.
Щөкалыув-нерөдыс пыктас. Сижө өдјө быдмө,
ыждө. Лоө зев чорыд, дојмана: оз леэ вө-
лыд личкыштны сижөс, нещыштө журсө. Вө-

13-d сер. Мыт-пыкөс.

лыс висгас зев-сөкыда лолалө, киргө. Пыр су-
лалө голасө-нужөдөмөн. Сојны оз вермы
некущөм көрым, кыз-мырдөн-сорөн ичөникадн
сөмын ва жуышталө. Кымынкө-лун-мысгө бiałө-
мыс бырө, щөкаув-пыкөсые небзө. Сижө сес-
са нөжјөникөн либө зикөз бырө, либө пистө:
ор петас. Нырыс вијавны дугдө. Кык-кујим-
вежон-мысгө вөлыс бурдө.

Тази мунө висөмыс кокня-нуөдигөн. Овлө,
јона-чорыда висөдас. Секи нырсыс вывти јона
вијалө, пыкөсые зев-ыждө овлө. Горшыс да

голаыс јона виедны, весиг тыјасыс виемылӧны. Сојны нѣ долавны вӧлаыс оз вермы. Весиг дулсӧ оз нылав, а кызӧгтѣгас ортед леждӧ. Кос-сојан некушӧма оз вермы сојны, даждӧ ватӧ јуыштас да сѣјӧ бӧр лоӧ ныр-пырыс лежны. Сӧкыда-мытӧн-виеддигӧн нырыс-вѣјалӧм да шӧкаув-пыкӧс-кынзѣ овлывлӧны нӧшта пыкӧсјас: морӧсас, бокјасас, кокјасас-да. Пыкӧс-јасыс војдӧр чорыдӧе, сесса кымынкӧ-лун-мысѣ небӧдны, нӧжјӧникӧн бырӧны либӧ шӧтӧны—ор петас.

Вывтѣ-сӧкыда-виеддигӧн вӧвсӧ мукӧд-дырјѣ кынтӧ: тѣралӧ сѣјӧ. Зев сӧкыда долалӧ. Ныр-ыс локдука-зырым вѣјалӧ, мукӧд-дырјѣыс гыр-д-сора. Вӧлыд секи јона омӧлтчӧ, вынтӧм-мӧ. Мыт (понос) боетӧ. Вӧлыд усӧ.

Каҗалӧмаӧс, мукӧд-воас мытыд јонжыка виеддӧ, унжык-вӧв-вывтѣ мунӧ, мукӧдас-омӧл-жыка-виеддӧ дај оз јона паскав. Пӧштѣ став-вӧлыс мытнад виедӧны, сӧмын кокнѣа-нуӧддӧ-мысла унаыс мѣ огӧ каҗавлӧ сѣјӧс. Мытыд абу зев-полана-виедӧм. Воас, виеддас вӧвтӧ кык-кујѣм-вежон дај бӧр бырӧ—бурдас вӧлыд. Мытӧн-кулыс-вӧв ешча: со-пѣыс сӧмын ӧтѣ-кык.

Важӧн шулӧмаӧс, дај ӧнѣ-на кывлан, мытыд-пӧ сапӧ пӧрӧ. Сѣјӧ абу сѣзѣ. Мытыд мыт ѣ ем, а сапыд нач-мӧд-виедӧм.

Кызѣ мытыс бурдӧдны. Мыјӧн каҗалан вӧлыдлыс виемӧсӧ, пыр-жӧ колӧ сѣјӧс торјӧдны җоҗвѣҗа-скӧтыс. Виеыелӧн долалѣгас

да һилӧг-зырымнас петӧны вӧсӧдыс-гагјас, ву-
жӧны мукӧд-вылӧ. Вӧсысӧс оз ков вӧзны
јӧрын лӧбӧ пырыс-ветлана-тӧв-вылын. Сылы
колӧ шоныд-оланӧн. Вӧсысӧс колӧ вердны
бур-турунӧн—косӧн лӧбӧ вежӧн, јуктавны иӊ
лӧбӧ зӧр-кыдја-сора помејӧн. Помеј-ведрасӧ
торјасӧ лӧсӧдны да сӧмын сӧјӧс и јуктавны
сетыс. Веж-турун-кӧ абу, куш-кос-турун-вы-
лын-кӧ вӧсытӧ лӧӧ вӧзны, секи помејӧ колӧ
лезыштны лекарство: кыкыс лун-кежлӧ ча-
јаслы сетны пунтжынӧн глауберовеј сов,
гырыс-вӧвлы—пунтӧн.

Кокӧиа-кӧ вӧсӧдӧ вӧвтӧ, бурдас лекарство-
тӧг, сӧмын шоныд-ӧнын вӧз да бура јуктав-
верд сӧјӧс, да дӧзӧрит.

Щӧкаув-пыкӧссӧ быд-лун колӧ мавтны сыв-
дӧм-госӧн лӧбӧ кослунја-выјӧн да кӧртавны
сы-бердӧ ыж-ку тор. Секи пыкӧсыс регыджык
небзас. Дыр-кӧ пыкӧсыс пондас овны да
ӧтарӧ ыждыны, секи со-мыј колӧ вӧчны: за-
варӧтны пуан-вадн турун-јог (чӧрсӧдм, дрӧба-
лӧм-турун), гартны сӧјӧс рузум-пыщкӧ да пук-
тыны пыкӧс-вылӧ, кӧртавны кос-рузумӧн.
Сӧзи колӧ-вӧчны быд-лун, кык-кујӧм-часӧн
пыкӧс-вылас кӧртӧдсӧ вӧзны. Јона-сӧкыда-вӧ-
сӧдӧгӧн кӧртӧдсӧ лунтыр оз ков разлыны, мед
небзӧдӧ пыкӧссӧ. Пыкӧсыс кор небзас, гӧ-
ныс мукӧд-дырјыс сӧјӧ-местасыс уеӧ. Пыкӧсыс
вермас пӧстыны, ор петны. Медым сӧјӧ уыжык
петас, пыкӧссӧ кокӧидика колӧ лӧчыштавны.

Пыкӧс-местасӧ кујимыг-ӧльыг лун-кежлӧ мыскыны мича, сӧстӧм-шонид-ваӧн. Орыс-кӧ еща петас, пыкӧсыс оз чӧн, бара-на, инӧ, кӧртва-лыны колӧ, пӧжны сӧжӧс, ӧебӧдны.

Овлывлӧ и сӧзӧ, пыкӧсыс оз жам ӧи оз пӧсты дыр. Секи вӧлылды зев сӧкыд, ловавныс прамежа оз вермы. Секи мед-бур пыкӧссӧ вундыштны, сӧмын жона-видчысӧмӧн. Вундыштны мед-ӧебыд-интастӧ. дожсӧ мыскыны.

Тушаас-кӧ пыкӧсжасыс лӧбны, колӧ најӧс зыравны гӧсӧн. Вӧсжасы-кӧ најӧ, дожжасӧ быд-лун кыкыг-кујимыг мыскыны сӧстӧм-дебыд-ваӧн да мавтны сӧстӧм-дӧгӧдӧн, лӧбӧ, сыыс-бур, карболовеж-выжӧн.

Вӧлыд-кӧ зев-сӧкыда лолалӧ, оз вермы ӧемтор ӧылавны, ныреыс сук-зырым петӧ, секи бур пӧе-руӧн сӧжӧс бурдӧдны. Вӧчсӧ со-кызӧ: турун-жоґ заварӧтӧны пуан-ваӧн, пуктӧны паскыд-вома дозжӧ, лезӧны сетчӧ паӧтыр дӧгӧд лӧбӧ паӧжын скипидар, кӧрталӧны вӧвлы-журас сӧзӧ, медем руыс вескыда-нырас каяс. Вӧлыд сӧмын сӧжӧ-пӧе-руӧн и пондас ловавны. Таӧи-вӧчны колӧ лун-кежлӧ кыкыг, вӧчны нырсӧ ру-вылын часжынжӧн. Руӧн-бурдӧдчыны пӧжӧ, кор вӧлыд шонид-инын олӧ. Кӧзӧидинын-вӧзӧгӧн руӧн-бурдӧдӧмыс сӧмын лок лӧб: вӧлыд кынмас, вӧемас.

Мытён мытыд да сапыд абу өткөдө.

Мытён да сапён висөдигөн нырые вијалө, щөкаулө пыкөс лезө, овывлөны пыкөсјас тушаын. Кызї төдмавны код-висөмыс, мытыс алы сапыс?

Мытён-висөгөн нырые војдөр вијалө рудоват-рөма-нїлөт-ор, бөрынжык сїјө турун-виж-рөма-сера лөб. Регыд-висөдана-сап-дырјї вијалые нїлөгыс гудыр, гырд-сера. Дыр-висөдана-сап-дырјї вижоват-һајт-рөма, сїбдалө, клеј-код. Ныр-роҗјас-дорө коемө һајт-кен-јасөн-моз. Сап-дырјї унжыкысө вијалө сөмын өтї-ныр-роҗөдыс.

Мытён-висөгөн щөкаув-пыкөс ыжыд, небыджык сап-пыкөс-дорые, јона дојмө: инмөдчыны сы-дінө вөлыд оз лез. Сап-дырјї пыкөсыс ічөт, гуљу-кольк-ыжда-кымын сөмын, зев чорыд, оз дојмы. Сїјө унжыкысө овлө өтар-бокас щөкаулас.

Мытён-висөгөн туша-пыкөсјас гырыөе, ставыс көн-сурө, разї-пелыын. Піетасны-кө, петө на-шые жежыд-һисө-руд-һисө-рөма ор, нөк-код. Сап-дырјї пыкөсјасыс өтлаын, виҗөн-виҗөн пукалөны, абу гырыөе најө. Мед-щөкыда овлөны најө голаын да кокјасын. Вежон, вежон-кык-мысї најө һебҗөны, піетөны, дојјасө пөрөны. дој-дорјасыс гөрдөе. дојыс жервиҗө гөса-пыдөснас. дојјасыс сөҗтө гудыр, локдука-ор. Пыкөсјас вөвјаслөн вер-

масны лоны і нырые-віјавтөг. дыр-кө најө оз
бырны һи оз піетны, секи, інө, вöлыдлөн сап-
һын: ödjөнжык колө начкыны.

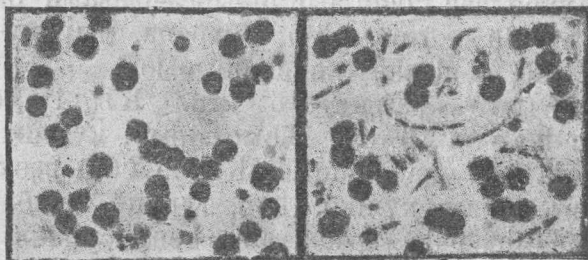
Гібырса-јазва.

Гібырса-јазва зев-жө вужана-вісөм. Сіјө
вісөдө быд-пөлөс-кывтөм-немөсөс, лебачјасөс,
јөзөс. Гібырса-јазва зев важөнса вісөм: сіјөс
вөлөм төдөны-һын 2.000-во-сајын-на јешщө,
һигајасын пасјөма. Гібырса-јазва му-пастала
ветлө, сөмын мјанлыс мунымөс—Россијатө,
med-јона радејтө: med-щөкыда вісөдө, med-
уна-рөскод вөчө. 1897-d-воын нуөма мјан-
лыс 137,058-пемөс. Новгород-губерһаын һөль-
воөн сібырса-јазваыс кулөма квајтымын-суре
вөв да мөс. Med-омөль тајө-вісөмыс ыжјаслы:
сурејасөн најөс нуө. Комі-муад сібырса-јаз-
ваыд воліс көрјас-вылө. 1924-d-воын вөлі ну-
өма уна-дас-суре көр. Öнi бөр лөһыс. Важөн
Гібырын сібырса-јазваыс зев-жө уна-көр да
мөс үелөмаөс. дүмајтөны вөлөм дажө, Гібы-
рас-пө і чужө тајө-вісөмыс, сесаң сөсса пас-
калө мукөдлаас. Сывөсна-со вісөмсө весіг
„сібырса“-өн-һимтөмаөс. Тајө-вісөм овлө гөжө-
мын, жар-дырји.

Мыјыс сібырса-јазва лөө? Зев дыр
абу вермөмаөс төдмавны мыјыс сібырса-јазва
лөб. Көркө сөсса дырөн мiкрөскопөн вісөге-

-вірыс адзёмаё паснідік, вёснідік паліч-код-јас. Өті-вір-војтын сещөм-паліч-код-ыс міллонөз. Сещөм-паліч-код-јассө, ескө, важөн-һин казавлөмаё-да, абу пыдді пуктылөмаё, абу думажтлөмаё, мыј најө вермасны кодөскө сещөм-чорыда вісөдны.

Өті-франтсуз, велөдчөм-морт, сібырса-јазваһн-кулөм-вөвлыс вір-војтсө лезөма зөһвіза-

14-d сөр. Зөһвіза- 15-d сөр. Сібырса-
-мортлөн-вірыс. -јазваһн - вісөслөн
вірыс.

-вөв-вірө. Вөлыс-вісмөма, кулөма. Сылыс вір-сө відлалөмаё-да—зев-уна-палічкод-јас сені.

Велөдчөм-јөз казалөмаё, мыј сіјө паліч-код-јасыс лезөны вывті поснідік көјдыс-јас—сібырса-јазва-споры-јас. Најө быдмасны да паліч-код-өн лөһны. Паліч-код-јасыс абу көј-дыс-код-ыс віновөс, регыд кулөны. Көјдыс-јасыс—споры-јасыс, зев-дыр вермөны овны.

Они төдөны, мыҗ ебырса-жазваыд вескалас тушаә да зев-өdjө сени рөdmө. Төдөны, мыҗ сijö оз сөмын кодкө-тушаын ов, а олө щөщ муын, ваын, кужөдын-да. Сылы рөdмыныс колөны сынөd-да, шоныд-да, ва-да. Сывөсна-и гулаjtө сijö гожөмjасын, да нөшта нура-ин-тасjасті. Вескалас сijö сещөм-инө, лок-бурөн он мын сыыс: овмөdчас, рөdмас, турунөн да бусөн разалас скөтjас-вылө.

Мукөdлаас Россіjаын ебырса-жазваыд быд-во виеөдө скөтсө. Сijö сывөсна, мыҗ му-синас, инө, сени зев-уна виеөдысыс.

Сібырса-жазва-позjас. Кызi виеөмыс паскалө-да. Виеыс-вирын, кузын, ситын-да зев уна виеөдыс. Кытчө најө векавласны, шуам: кучикө, гөнө, турунө, ізасө, кужөdө, еijөсө да мукөdлаө,—сени і лоөны виеөдысjасыс. Шож-вылыс-кө кучиксө кулөны, либө мортөс вундалөны, муыс сеті вирөсө: виеөдысjас-позjыд сени і лоө. Вирыс космас, виеысjасыс турунөн, кучикөн, гөнөн да мукөd-торjөн вужасны мөdлаө, весиг мөd-грездө. Көjинjас, понjас, ручjас, лебачjас-да кыскалөны jajsө да лыjассө—разөdөны виеөдысjассө. Весиг-өd поснидик-тагjас, гутjас, номjас, лөзjас да мукөd jона разөdөны виеөмсө, кывтөм-пемөсjас-вылө-і, jөз-вылө-і. Пуксыласны најө шож-вылө, сесса лебчасын зөнвиза-пемөс-вылө либө морт-вылө,—виемөдасын најөс. Сывөсна шожjастө регыджык пыдө

му-пыщкө колө гуавны, мед каша-рака һи гутјас-номјас оз уѣитны кокавны сјјөс.

Јона колө видчыены сибырса-јазваыс ку-чк-песысјаслы да ыжу-вөчысјаслы.

Кызи виеөдө сибырса-јазва вөвја-сөс. Сибырса-јазваһн-виемөм-бөрын вөв-лөн виеөмыс оз төдчы лун сизим-кымын. Сес-са друг топөдө, крукылтө, виө сјјөс. Мукөд-сө кымынкө-минутөн-и виө, шүөө регыд-виеө-данаһн. Ужалг-костыс вөлыд дрөжжитны пон-дас, сінјасыс гырөдөсөһны, нырыс да вом-сыс быҗа-гырд мөдас петны. Сјјө дод-вож-костас і уөө, тракһитыштас кымыныкө кок-јаснас дај күлө.

Мукөд-дырјыс кымынкө-час дај лун виеө-дө. Уналаын туша-кучикыс пыктө. Пыкөсја-сыс војдөрсө чорыдө, пөсөө, зев-дојманаөс-да. Сесса најө көчалөһны, оз кутны дојмыны. Пы-көсјасыс плавгөсөө, шүөһны карбункулөн. Мукөд-дырјыс најө зев-гырысөө. Мед-щө-кыда овлөһны кынөмулас-да, морөсас-да, пел-помвывјасас-да, лад-вејас-да. Ödjө-нуөдана-сибырса-јазва пыржык виө виеыгтө, а ку-җыка-виеөданаыс быд-со-виеысыс дассан ко-мынөз бурдөһны. Сибырса-јазваһн-кулөмјаслөн шөјјасыс зев-регыдөн сиемөһны; вомеыс, ныр-сыс да бөжувеыс петө гырө-сөра-быг.

Кызи виеөдө сибырса-јазва мөс-јасөс. Сибырса-јазва мөсјасөс регыдөн виеө-дө. Мунг-костыс либө сүлалг-костыс мөс-

кыд уеё, вјеё-песеё кымынкё-минут, ныреыс, вомеыс да бёжувеыс гырр петё,—кулё. Унаыс кёџајкајас асывнас летчасны картаас да мёсныс нужвёџё: кулёма. А рытнас-на нач-џонџа бџџё вёлі: гоис-јуис, долыда вёџёdic.

Нужёдыштас-кё вёёмыс, секи уекёдтёзыс кымынкё-час-војдёр мёскыд јона жугылмё, бџџё зев-јона муџёма. Оз гој. дугдё рёміз-тыны. Ветлёдлігас шатлалё. Вом-пыщкёсыс вёжоват-рёма лё. Тушасё бёалас. Мёскыд зев щёкыда долалё, вомеыс бџ петё. Сесеа сёјёс кынтыны заводитас. Сён-бугылјасыс воџё петёны, сён-роџасыс паскалёны. Кымынкё-час-мыстё мёскыд кулё. Мед-воџа-топё-дём-бёрас-кё лезыштлас, кокнёджык лолё мёскыдлы, секи вёёдёмыс вермас нужавны 12-чассан 36-часёџ.

Кучёкас-кё пыкёсјас лёоны, секи дыржык вёёдё: мёскыд кулё 3—7-ёд-лунјасас вёлістё.

Кыџё сёбырса-јазваён вёёны ыж-јас. Ыжјасё сёбырса-јазваыд зев-жё регы-дён вё: кымынкё-минутён џонџа-ыж шојё пёрё. Сулалё-костыс сёјё уеё, ныреыс да бёжувеыс гырр петё, пессыштас,—кулё. Вёеысјас ставныс кулёны, бурдысјас ыжјас-пёе оз овлыны.

Кыџё сёбырса-јазваён порејас вёёны. Порејас-вылын сёбырса-јазваыд поча овдё. Вёёдё најёс сёмын секи, кор мёејас

либõ вõвяс виеõны. Порясасõс виемõм-мысти-
ыс жона биалõ, сижõ зев еõкыда долалõ, оз
дугдыв пыр руксõ. Нырыс пõс, кос. Кывжыс
пыктõ. Вом-пыщкõсыс гõрдõдõ. Поре зев жона
пессõ, некытчõ оз инас. Виеõмыс сижõс пõдтõ,
поресыд кулõ.

Кызї сїбырса-язваыд понясасõс да
каңясасõс виеõдõ. Понясасыд, каңясасыд-да
сїбырса-язванад зев-жõ шоча виеõны. Наяõ,
буракõ, виемõны шож-жай еõжõмыс, нулõмыс-да.
Наяõс кыкнан-ногыс виеõдõ: регыд-нуõданаõн
ї нуждõбмõн, пыкõсясасõн. Пыкõсясасыс овлõ-
ны жукас, голаас, вом-пыщкõсас-да.

Кызї сїбырса-язваыд лебачясасõс
виеõдõ. Унаыс гортын-олыс-лебачяс—утка-
яс, зõзõгяс, курõг-петукяс да мукõд, друг
кулõны. Кулõм-воçвылас гõныс налõн сувтса
сувтõ, сорсыс да зобжыс лõзõдõ, тушаыс гõрд-
чутõсесõ. Сы-бõрын регыд и кулõны.

Мыж вõчны, сїбырса-язва кор воас.
Мыжõн казалан сїбырса-язватõ, пырыстõм-
пыр колõ жуõртны сы-жылыс скõт-бурдõдыс
докторõс либõ пельшõрõс, либõ волисполкомõ.
Докторыс-кõ да пельшõрыс ылынõс, видчыс-
ны оз ков, а пыр-жõ колõ корены кыс, ескõ,
виеõмыс вермис лоны. Колõ гõгõр видлавны,
абу-õ кõнкõ гуавтõм-шож, оз-õ тупласны шы-
бытõм-кучикяс, лыяс, гõняс, суряс кулõм-
пемõсясаслõн; абу-õ коджõм-гуяс да оз-õ пон-
яс кыскавны сетыс жажсõ да лыжассõ; ез-õ

шојтчыны грездад кучікөн, јажөн да сурјасөн вузасыјас.

ҶоңвиҶа-вөвјасөсө виҶејас-дине колө регыджык торјөдны. ВиҶе-бөрын кујөдсө петкөдны да сотны. Гидна-стенјассө да ласнито мыскавны војдөр пөс-кунваөн, сесе мавтны иҶвескаөн. Шој-кыскан-додтө либө телегатө пөс-кунваөн-жө колө мысгыны, либө сотны. ВиҶмөмсө-кө лудын каҶалан, сени сесе скөттө-виҶөмые колө дугдывны. Ҷикөз-кө-нин мөдлаын һекытөни виҶны, мөс-кујлан-инсө-көт колө војдөр сотны, сесе пощны. Мед-бур, Ҷерт, мыјкөдыра став-скөтсө виҶны картаын, төдмавны, јешщө - абу-ө виҶејас. Кык-вөжөн-кө оз виҶмыны, вермасны колны ҶоңвиҶаөн.

Мед-бур лекаство виҶөм-лөһөдны—идравны шојјас. Колө најөс гуавны јона пыдө, кујим-аршын-пыдаө. Мед-бур, ескө, сотны. Шојјас-вылые кучіксө һекушөма оз ков кулны: најөн виҶөмыс зөв-јона разалө.

КыҶи-сөбырса-јазваые бурдөдчыны. Сөбырса-јазваыд-кө паскалөма-нин, һемтор і думажтны бурдөдчөм-јылые. Сөмын-нин колө зилны лөһөдны сөјөс, медым нөшта оз паскав. Бжыд-пөжар-кө-тај лоас, сотчыс-керкасө еновтөны, ортчајассө виҶөны, сөз-жө і тани: виҶејассө еновтөны, виҶөны ҶоңвиҶајассө, мед најө оз виҶмыны. Ҷерт, мыј вермөны і виҶејассө бурдөдөны, сөмын-өд, шуам, регыд-ви-

сөдана-сйбырса-язваыс і бурдөдны нөмтор,
бурьс сыыс абу. Кузжыка-всөдігас пыкөс-
яс-вылас бур көртавлыны жі-торяс, лйбө кө-
зид-ваын-көтөдөм-рузум. Овлө, пыкөсяс-
сө вундалөны да дойсө сотөны чорыд-винаөн,
купороса-ваөн, чо-
рыд карболовеј кіс-
лотаөн лйбө донөдөм
көртөн. Пыкөсјастө
вундалөмыд абу бур:
дојыс - летчөм - вйрөн
всөдысјасыс веска-
ласны мусінө (поч-
ваө) да дыр оз кувны.
Сйбырса-язваыс-
бурдөдны аслыд оз
ков, доктор лйбө
цельшөр бурдөдасы.

16-d сөр. Сйбырса-язва
морт-чужөмын.

Кызі вйзныскө-
төс сйбырса-яз-
ваыс. Мед-щөкыда
да мед-кокнйа сйбырса-язваөн вйсмөны јона-
ужалөм-понда лйбө омөла-вердөм-понда-
вынтөммөм-вөвјас. Сывөсна, мыјөн сйбырса-
язваыд воас, мед-јона колө вйзны вөвјастө.
Сөсса ылө-тујө-ветліг-мунігјасөн шөјтчан-
інјасын јона-вйдчысөмөн колө овны: мед
өскө сені вйсыс-скөт ез-жө вөвны. Турун-
нөбігјасөн колө вйдчысены: вйсөдана-іныс
мед најө оз сурны.

Өні сибырса-жазвасыд оз-нын важ-моз жона повны. Җоңвиҗа-скөтсө сыые пистіалдыны, жона сійдн виҗдыны виемдыме.

Пистіасөмсө востөма велөдчөм-морт, фран-теуз, Пастер. Сіјө велөдөма пистіавны јөзөс јөјталдыме дурмөм-понјасдн-куртчалөм-бөрын, да порејасөс—рожадн-виемдыме.

Россејаын сибырса-жазвасы скөттө пистіалдыны 1888-д-васаң. Војдөр ешадн сетлісны пистіавны, а өні адздыны сыые бурсө да асныс кордыны пистіалдысө. Медса-нын уна пистіалдыны лунвылын: воін со-сурс-ыж да дас-сурс вөв-мөс пистіаласны. Пистіасөмас сојдмө-моз-нын велөдөмаде, нөтө оз шензыны.

Пондам надејтчыны, мыј сибырса-жазва Россејаыс бырас. Пистіасөм отсалас сіјөс бырөдны.

Јөјталөм (бешенство).

Јөјталан-виедмөн вермөны виемыны бид-пө-лөс-гортса-кывтөм-пемөс, нөшта көјинјас. Ви-сөны і јөз. Јөзыд секи зев-јона ваыс полдыны. Горшныс коемыны пондас да корасны ватө, а јуныс оз лытны, полдыны весег ва-дінас матыетчыны.

Медса-јона јөјталан-виедмөн виедыны понјас, каңјас-да. Најө сесеа куртчалдыны вөвјасөс, мөсјасөс, јөзөс,—налы виедмсө вужөддыны.

Јөјталан-виеömөн Россіја-пастаын-жө виеöны, медеа-јона гожөмын. Төвјасын шочжыка. Јөјталан-виеömөн-виеöдыејасыс олöны вомын, дуль-вөчан-нерөdjасын, дульын. Јөјталөмыс понјыдлөн оз-на төдчы-а, дульас јадыс ем-нин: унжыкысө кык-кујим-лун воçвыв јадөсө, мукөd-дырјыс квајт-көкјамыс-лун воç. Шојјасын виеöдыејасыс зев дыр олöны, оз кувны.

Өнi-на унаөн шуöны, понјасыd-пө јөјталöны жарыс, либө горшыс космө да сiјөн. Сiјө абу збыль. Унжыкыс јөјталöны јөјталан-пон-куртчалöмыс: куртчалiгас виеöдыејасыс çон-вiçаыслы вужöны. Јона колө повны пыдө-куртчöмыс. Секi јаda-дульыс понјыслөн вескалө çонвiçа-пемöслы тушаас пыдө. Јурсө-куртчалөм зев-жө омöл: со-пыс 60—90-ыс јөјмöны. Абужык-полана гөнсө-куртчалөм, секi озжык виеöмыс пыщкас вескав, вермас, кодөс куртчалiс, вiçтөг мынны. Арталөмаөс да быд-со-куртчалöмыс 15 либө 20 сөмын виемө.

Јөјталан-пон-куртчалөм-мысi пырыс-пыр он јөјмы. Мукөd-дырјi виемöмыс пондас төдчыны кымынкө-лун-мысi, кор кымынкө-вежон-мысi, овлывлө-i во-бöрын. Унжыкысө—4—8-вежон-мысi.

Кыçi виеöдө јөјталан-виеöмыс понјасөс. Понјас жугыльмöны, пыр жөçöны, некытчө оз iнасны. Омöла сојöны. Торјөдчöны јöзыс да мукөd-понјасыс, аскежа-iн корсө-

ны. Пыр кытчөкө пелөсјасө, пемыдинө пырө-
ны. Куртчалөм-инсө нүлөны, мукөд-дырјиыс
гыжјаснас лібө пиңјаснас гыррөз гыжја-
лөны. Овлө, пышјасны гортөйд, лун-кык во-
лытөг ветласны. Сесеа понјасыд нинөмыс

17-d сөр. Јөјталан-пон.

друг еравны пондасны, скөравны, уеласны
јөз-вылө да скөт-вылө, куртчавны најөс. Кы-
нөм-сумалөмсө оз пондыны кывны, а јирөны
да нылалөны мыј-сурө: путө-і, рузумјас-і,
кујөдтө-і,—быдтор. Ваыс најө нөтө оз повны,
зев-уна васө јуөны. Гөлөсыс налөн вежөсө,
сөбдө. Пыр омлалөны. Мукөд-дырјиыс вом-
ыс уна-дул летчө. Бөрынжык понјыд зев-

-јона омѡлтчѡ, вѡнтѡммѡ. Вѡтлѡдлігас шат-
лалѡ. Сојанјас нълалѡ сѡкыда. Щѡкалыыс
быгѡ ѡшјѡ. Сѡсса вѡјдѡр бѡрладорыс кѡс-
мас, сѡсса тушаыс ставнас. Сы-бѡрын квајт-
кѡкјамыс-лун-мыгѡ понјыд кулѡ. Тагѡ вѡсѡ-
дѡ, кор јѡјмѡм-понјыд уеласѡ, куртчасѡ (бур-
неј бѡшенство). Ем, лѡна-нуѡдѡ вѡсѡмыс. Се-
кѡ понјасыд оз куртчасны нѡ оз пышјавны
јѡзыс да мукѡд-понјасыс. Налѡн регыджык
кѡсѡ бѡрладорыс, ѡшјѡ щѡкалыыс. Сы-бѡ-
рын кулѡны кујѡм-нѡл-лун-мыгѡ.

Кыгѡ вѡсѡны јѡјталан - вѡсѡмѡн
каңјас. Каңјасѡс вѡсѡдѡ понјасѡс-мѡз-жѡ.
Најѡ секѡ уеласѡны јѡз-вылѡ, кывтѡм-пемѡс-
јас-вылѡ; гыжјалѡны, куртчалѡны најѡс. Јѡј-
талан-каңјасыс зев колѡ повны: најѡ-куртча-
лѡм-бѡрын унжыкыс ваыс бѡыс-мѡз пондан
повны.

Кыгѡ вѡсѡны јѡјталан-вѡсѡмѡн вѡв-
јас. Вѡвјас пѡсѡны: четчыласны, водласны,
бара четѡны; кѡкјаснас мусѡ кодјѡны; шкор-
гѡны, нѡсјалѡны, гѡрдлѡны; ласнысѡ да
мукѡд-тор мыј-сурѡ јѡрѡны; уеласѡны мукѡд-
пемѡсјас-вылѡ, јѡз-вылѡ; зѡлѡны најѡс курт-
чыны. Сѡсса бѡрладорыс кѡсѡ. 4—6-лун-
мыгѡ вѡлыд кулѡ.

Кыгѡ вѡсѡны јѡјталан-вѡсѡмѡн су-
ра-пемѡсјас, гырысјас і пѡсѡјас.
Мѡсјас-ыжјас вѡмасны да пыр-жѡ жѡзѡны.
Лукасѡны, кѡкјаснас да сурјаснас пыр код-

җисёны, бакёны. Гөлбёсныс вежсё, мистёммё. Сінјасыс гырдрёсёны. Кынём-сумалёмсё вундённы, дүгдённы рөмізтыны. Вомемс дүл летчө. Гырксө јөртө.

Јөјталан-порејас мөсјас-моз-жө висёны, сөмын најө усласёны мукөд-пемөсјас-вылө да јөз-вылө, куртчалёны најөс.

Кыҗи јөјталан - висёмөн висёны јөз. Јөјталан - пемөсөн - куртчалём - бөрын морттө оз другөн заводит висөдны. Вежон кык-кујим, унжыкысё кык-кујим-төлыс, висөмыс некущёма оз төдчы. Висөдны-заводитигас мортыд жугыльмө, быдторыс дөзмө, скөрмө, норасө вермытём-вылө. Оз сојсы сылөн, оз јусы. Јурыс висө. Лолалө пыдисан, кор щөкыда, кор шоча. Морөсыслы сөкыд, бытгө мыјөнкө жмитёма сјөс. Луныс-лунө сјө скөржык, дөзмысжык лөб. Сојан сөкыда пырө: нылавны делө. Горшыс јона коемө, да јуныс оз вермы: васыс полө. Мукөд-висёныс пышјёны, кутны он вермы. Четчыштасны волпасыс да зев-мистём-гөлөсөн лока-горзёны. Асныс пыр сададе, ставсө төдөнны мыј вөчөнны. Таҗи оз дыр висөд: кык-һоль-лун-мысҗи мортыд кулө.

Јөјталан-висёмыс - бурдөдны өни оз-на кужны. Став-висёныс — кывтём-пемөс-көт-морт—кулёны. Медым висёмыс оз бост, куртчалём-инсө — дојјассө, сотёны донөдём-көртөн. Сөмын сјөс колө вөчны пырысетём-

-пыр куртчалом-бюрас. Нужодчан-кө час-кымын, сотомыс бурис оз-нын ло. Јазос, јөјталан-пемосјасон-куртчом-бюрын, колө пистиваны. Секи најо оз пондыны повны ваис. Сецдом-пистивасан-инис ем Ленинградын, Москуа-

18-d сер. Пистивалоны детинаос
јөј-пон-куртчалом-бюрын.

ын, Кіевын, Карковын, Одессаын, Перымын да уна-на муқод-карјасын. Коміјасос-пистиваны нульвлісны Перымө.

Кыңи лондны таяо-висом. Висом-кывтом-пемосјасос куталоны да вивалоны, ун-

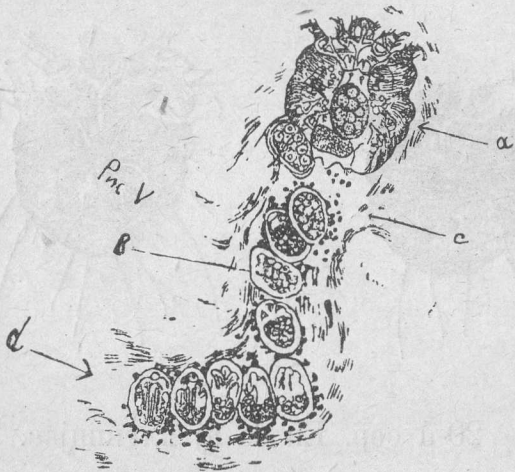
жыкыссö лыјлöны. Шојјассö кучикнае і став-
нае зев-пыдö гуалöны. Мөскөс-кө либö вөлөс
јöјталан-пемөс куртчалас, колö сижöс торјөд-
ны мукөд-скөтые да виңны сижі төлые-мөд,
кытчөң он понды лучки-төдны, виёмма абу
сижö. Виёмасны-кө, пырые-пыр начкыны. Курт-
чалөм-понјасөс, канјасөс-да, пырые-пыр ко-
лө начкыны, вылөс лөсөдан. Виёејаслые-
-оланинсö колö резны лекарствоөн, вины ви-
сөдые-гагјасөс. Стае горттөм (бродачіе)-пон-
јасөс колö виавны. Керкаын-виңан-понјасөс да
горт-гөгөрын - олые - понјасөс виңны ывлаын
дом-јылын, ныр-вомсö көрталөмөн (наморд-
ныкөн). Сөмын таңи-вөчөмөн верман лөңөдны
тажö висөм, верман виңны јөјмөмые да кулө-
мые уна-скөтөс да јөзөс.

Лудөм.

Лудөмыд вуңана-висөм-жө. Сижö быд-вылын
овлө, быд-пөлөс-скөт-вылын. Јөзид-на јона
висөны-і. Пемөсјас-пөвсын сижö зев-өдјө пас-
калө, висөдө куча. Еновтан-кө да он-кө пон-
ды бурдөдны најөс, уна-војасөн кысгас.

Лудөм лөб кляшц-німа-гагјые. Најө вес-
калөны кучикө, овмөдчөны сені. Сојөны-јүө-
ны гөссө да вирсө. Ветлөдлөны кучикөд өта-
рө-мөдарө, лөңөны уна колк. Ветлөдлігас најö
гильөдөны кучиксө, сы-вөсна ныр лөб гыж-
јасны,

Клещиңяс кокһия-вужоны өтi - пемөс-вылыс
мөд-пемөс-вылө, вiсмөдөны грездeыд став
скөтсө. Вужоны најө мөдa-мөд-бердө-һиртчи-
гөн, көлүжөн, шуам: сiјөсјасөн, вөжкiјасөн,

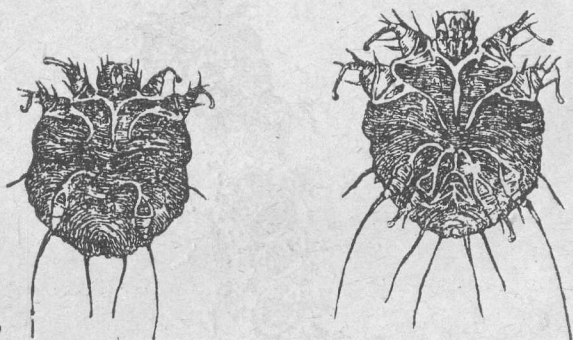

19-d сер. Лудөм-гаг да сылөн колкјасыс.

сынаңјасөн да м. т.; јөз-пыр (најөс дөңөри-
тысјас-пыр), кујөд-пыр, өблөд-пыр-да. Виeы-
оланинын быдлаын уна-гагјас вермасны лоны.

Лудөм позө төдмавны со-кыңи: пемөс-јурын,
голаас да лопаткајасас лөбны угри-кодјас;
бөрынжык сещөмјасыс лөбны туша-кузаас.
Сещөм-четчалөмјас-иңыс гөныс усө. Четча-
лөмјасыс потласөны, петө сетыс кiңер-тор,
кеңсалө — космө. Кеңсалөм-улас кучикыс

уьалё. Гёныс пыр-на усё. Гёнтём-ин ыждё,
паскалё. Кучикые чуқыртчё, көрөё. Медеа-жо-
на сецём-көрөёмыс төдчё голаас. Клещц-
ветлан-интё сотё-лудё: пемёсјас чарсјасны-

20-d сөр. Ен да ај клещцјас.

-гыжјаласны сеті, мүкөд-дырјыс, вірөч. Сы-
-вёсна асныс јешцё-јона віемёны. Он-кё бур-
дөд пемёсјастё, лудёмыс вермё најёс: пе-
мёсјасыд јона омёлтчёны, ебёссыс усёны,
кулёны.

Медым мездысны лудёмыс, став-лудысё
колё јансёдни қонвіқажасы, торја-картајасын
најёс віқны. Важ-оланінсё налыс лекарство-
јасён којны, віны сетые лудёдыс-гагјасё. На-
јё-өд быдлаын картаад вермасны лоны: лас-
ніад, сурјајасын, пельёсјасын, ворјасын, вед-

ражасын да мукӧдлаын, кытӧ инмӧдчылис вичыге, кӧни сижӧ гыжжасис.

Кыҗи лудӧмыс бурдӧдны. Висежасӧс колӧ бурдӧдны. Он-кӧ бурдӧд, лудӧмыд оз-и помае: воыс-воӧ пыр кыскас. Бурдӧдны заводитны колӧ пырыетӧм-пыр мыжӧн кажалан виемӧмсӧ: секи кокӧиджык бурдӧдныд даҗ регыджык бурдас. Еновтчан-кӧ бурдӧдӧмыс, мӧдыс, паскалас-да, зев-сӧкыд лоӧ бурдӧдныд.

Бурдӧдӧны со-кыҗи: вождӧр пемӧстӧ мыскӧны, ем-кӧ, виж-майтӧгӧн, абу-кӧ, прӧстӧжӧн либӧ кунваӧн. Мыскӧны, медем весавны кучиксӧ сибдӧм-лӧм-кодыс да ӧажтыс. Лӧсӧдӧны шӧрӧпӧва-сорӧс карасиныс да кӧнтус-выжыс. Сорӧсас кӧтӧдӧны сӧстӧм-рузум, сесса ӧиртӧны сижӧн лудан-инжасӧ. Вежон-мыети мӧдыс сижӧ вӧчӧны. Оз-кӧ бурд, коҗмӧдыс. Бурдӧдӧны и табак-сулӧдӧм-ваӧн (вогмушка-табак бутылка-ва-вылӧ), дӧгӧда-маҗӧн-да (стӧкан дӧгӧд да кык-стӧкан дереванней-маслӧ-сорӧс). Дӧгӧд-маҗсӧ ноҗ-торҗӧн ӧиртӧны доҗас даҗ доҗ-доржасас, ӧоӧвӧҗайнас: гаҗжасыс-ӧд вермасны лоны и сени. Куҗим-ӧоль-лун-мыети маҗсӧ мыскӧны быҗа-ваӧн либӧ дебыд-кунваӧн. Пемӧсыд-кӧ сы-бӧрын гыжжасны-на пондас, мӧдыс колӧ сижӧ вӧчны даҗ коҗмӧдыс, кытӧӧ оз бурд. Лудӧмыс-кӧ туша-куҗаын, секи ӧтчыд-мавтӧмын мавтны да ӧиртны маҗжасӧн колӧ сӧмын коҗмӧд-жукӧн-тушасӧ. Став-туша-

сө-кө өтпырjö мавтан, бур-пыдди сөмын лок
лоб. Кујим-һол-лун -мығти важ-мавтөм-инсө
колө мыскыны да выллати којмөд-јукөн-ту-
шасө мағөн зы-
равны, с. в.

21-d еер. Лудан-ыжасөсө
купајтөны.

Ыжасөсө лүдө-
мыс бурдөдөны
купајтөмөн. Сө-
мын, ферт, купај-
төны шоныд-дырји
да шоныд - інжа-
сын. Купајтав-
васө со-кыңи вөчө-
ны: бостөны мыјда

колө ва, пузөдөны сјјөс; пуғас лөзөны сетчө
ліста-табак (пунт-табак ведра-ва-вылө) да
тувжын пөјим. Купајтиғас колө видчыены,
медым сорлалөм-ваыс оз вескав ыжыдлы
сінмас һи пелас. Купајттөз-војдөр бур
мыскыны ыжтө мајтөг-быгја-ваөн.

Шырыг-лішај.

Шырыг-лішај лөб бак-код-пцакыс, гөңјас-
сас. Гөңјасыс сы-вөсна чегјасөны, уеөны. Ша-
кыс кучик-вылысас лөб, бығтө топыд гөгрөс-
лөмјас.

Өшјаслөн-мөсјаслөн шырыг-лішај заводит-
чө унжыкысө јурсағыс. Нувсигөн лөб і
мышкуас, бөрладорас. Војдөр четчыштас ічө-

тик-чиреј-код. Сегга сетые гоные уеас, куш-кучыкыс колө. Сіјө регыдөн тупкысө кыз, кос, рудоват-рөма-кенөн—лөмөн. Кызтаыс сылөн чуңжын-кызта-кымын, пастаыс—вершөкжынсаң кујим-һол-вершөкөң. Лөм-код-улас чукөрмө ор. Төлые-, кык-мыгчи лөм-кодыс уеө, колө гөнтөм-кучыкыс. Шырыс-лишајөн-виегөн мукөд-дырји пемөсјас зев јона гыжјасөны, лудө налөн јажыс, а мукөд-дырји һөти оз.

Кызи бурдөдны лишажые скөтөс.

Бурдөдны заводиттөң колө лөм-кодсө весавны: колө зыравны виеан-инјассө виж-мајтөгөн, креолынөн, либө гөсөн. Пөчө мыекыны прөстөј мајтөгөн, кунваөн. Кор став лөм-кодыс мынө, сөстөм-кучыкыс колө, секи бурдөдны сиз-жө, кызи лудөмые бурдөдөны.

Рожа (краснуха).

Рожаөн виеөны порепјан, кык-төлысөјас да 1-арөсөң. Виеөны тулысын да гөжөмын. Виемөм-мыгчыс виеөмыс төдчө сөмын кујим—сизим-сутки-бөрын. Порөсө кынтө. Сіјө тирчө, пырө волөс-улө. Оз сој. Гөкыда асмогасө. Тушаыс гөрд-чүтөсө. Личкыштан-кө најөс чуңпомнад, кельдөдасны. Чуңтө бостан да бара өдјө гөрдөдөны. Кујим-һол-лун-мыгчи порөсөд кулө. Мукөд-дырји виеөдысөјасыс вирае оз пырны, кучикае і қолтчөны. Секи ку-

чікыс пыкталө, гөрүдө, сесса пөртмасны пондас, гөрда-лөза лө. Секи поретө кокнида виеөдас, вермас бурдны. Рожаны-көт-і пореыд бурдас, сылөн еөлөмыс лө омөл, пөдтыны сїјөс пондас. Пореыд луныс-лунө омөлтчас, вїш-кас сїзі төлыс-кык-кујїм, сесса кулө.

Кызі візны порејасөс вујана-вї-еөмјасыс. Поретө нөбан да вежон-кујїм колө візны сїјөс торјөн, торја-дозыс вердны. Сы-бөрын, некущөм-вїеөм-кө сы-вылыс он казав, позө өтлаавны мукөд-скөткөд. Поре-јастө колө візны сөстөм, југыд, кос-їнын. Васөд-да, најт-да, пемыд-їнын-вїзїгөн уна-мік-роб на-вылын лө, уна-лок сетыс пореыслы аслыс, мукөд-кывтөм-пемөсјаслы да јөзлы. Оз ков лезны поретө најт-пїын луасны, сојны крыса-да. шыр-да, каң-да пон-шојјас, быд-сама шыблөссө-да. Сыыс сїјө вермас вїеымыны вујана-вїеөмјасөн. Јажас лөоны ков-ныр-јас (зародышї). Мукөдыс најө сецщөм поснї-өс, куш-сїнмөн-вїзөдөмөн он і адры. Шусөны трїхїнаөн. Мукөдыс—броса-шыдөс-гыреа-гадјас, шусөны фїнкаөн. Сецщөм-поре-јасө-кө омөла пуан, трїхїнајасыс нї фїнкајасыс сетыс оз кувны, вөскаласны сојысыслы гыркас. Трїхїнаөн-вїемөм-морт куза вїеас, сесса кулө. Фїнкаыс сувјын ков артмө, зев куз: уна-метр-куза. Сїјө зев-јона морттө омөлтчөдө.

Порејастө козны оз ков көнөвалјаслы сетны: најө, најта-вөд-їтчїгас да кујтөгыд,

вужана-вісёмјас вермасны вајны. Медым рожае відчыены, кор поре-дінад скѣт-докторѣс да щѣкты сылы поретѣ пісѣіавны. Бур пісѣіавны лудѣ-леѣтѣз, вѣлѣеткодныслы. Оѣі-кѣ-ѣд пісѣіалас, а мукѣдыс оз, сыыс бурыс еща.

Мыј керны, поре-вісѣмыс-кѣ вет-лѣдлѣ-нѣн. Мыјѣн каѣалан поре-вісѣмтѣ, ѣдјѣнжык колѣ јуѣртны сы-јылыс скѣт-докторлы. Вужана-вісѣмѣыд омѣлыс абу ѣтка-кѣѣајстволы, а госуѣарстволы ставнас.

Вісѣејасѣс колѣ овны, кѣні најѣ віемісны, а ѣонвіѣајасѣѣ на-діныс петкѣд мѣдлаѣ. Вісѣејас-бѣреа-дѣѣѣрїтны колѣ кодлыкѣ ѣі-мортлы; вісѣеѣс вердны-јуктавны торја-ѣозыс.

Порејасѣс оз ков леѣны лудѣ, кытѣѣз доктор оз щѣкты.

Поре-вісѣгад поре-дінад бокѣвејѣс нѣкодѣс ен леѣ. дај ачыд јона ен ветлѣдлы, гортаджык ов; ен паскѣд вісѣмсѣ.

Вісѣе-пореѣс ѣѣѣм-вылѣ начкыны оз поѣ. Поре-јајтѣ поѣѣ ѣѣјны сѣмын доктор-відлалѣм-бѣрын, щѣктас-кѣ сїѣ. Оз ков вунѣдны, вісѣѣдысјасыс сылѣн туша-пастаас: вірас і јајас.

Поре-шојјастѣ колѣ гуавны пыдѣ, кладбішце-вылѣ. Поре-увѣыд кујѣдсѣ колѣ сотны, лїбѣ петкѣдны чукѣрѣ да мед сені јона пѣжсас, сотчас став-гагыс. Сывѣсна кујѣд-чукѣрас течѣны щѣщ вѣв-кујѣд, лїбѣ торф, лїбѣ іѣвеска.

Порејас-вылые вісёмсё, кызі і мукёд-пемёс-
јас-вылые, колё тэждыены бырёдни артелён,

22-d еер. Порејас дудын најтын дуаёоны.

вёлёсткёднад. Откён-песёмые бур оз до:
выныс ётувчёмын.

Вогталөј кывтөм-пемөсјас-понда- -төждыгыс-котырјас.

Вужана-виемјастө кокнї лөһөдны секи, кор крестана јона-отсасөны сытујөд скөт-докторлы либө пельшөрлы, кор крестана төдөны, кызї кутны вием-паскалөм. Докторлөн - щөк-төмјасыс рөскөднө торја-көчајстволы, да бур обществолы да государстволы. Сывөсна вием-воөм-мыгтї өдјөнжык колө бостчыны бырөдны сїјөс, кутны паскалөмыс: колө регыд-жык начкавны виемөм - кывтөм - пемөсјасөс. Асныс-кө јөзыс докторыдлы оз пондыны отсасны, сїјө өтнасөн немтор оз вермы вөчны: өтї-мортыд быдлаө он сузчы. Колө-өд виеысјасөс бурөдны, виңны виемөмыс чоңвиңа-јасөс, кыјөдны, мед шојјас лучки ідралісны, скөт-кладбишце пощісны, виеыс-пемөсјас лудын ез ветлыны, ез һөбны-вузавны выл-пемөсјасөс, кучікјас, јай, јөв да м. - т. да еща-өмөј ужыд лок-вужана-вием-ветлігөн, кор скөттө да јөзтө косаөн-моз ыщкө. Се щөм-кадын јөз-отсөгыд вывті јона колө. Налы колө кыјөдны секи ас-бөреаыс дај сусед-јас-бөреаыс. Колө быд-грездын востыны кывтөм-пемөсјас-понда-төждыгыс-котырјас, бөр-јыны сетчө јөзөс крестана-пыс. Најө пондасны кыјөдны вужана-вием-ветлігөн јөз-бөреаыс, быдөн-ө олоны да вөчөны доктор-щөк-

төм-серти. докторкөд өтвылыг налы колө мөвпавны да лөөдавны виеөм-лөһөдөмјас, пыртны најөс олөмө. Кывтөм-пемөсјас-понда-төждыыегјас лөбны скөт-доктора-јөза-костын шөрас, пондасны виегавлыны налы өтөыслыг і мөдыслыг колөмјасө, коланторјасө, щөктөмјасө; пондасны отсасны өтөыслы і мөдыслы.

Унжык кывтөм-пемөсјас-понда-төждыыекотыр! Енө вунөдө, мыј вујана-виеөмјас скөтлөн помөз орөдөны көзәјствотө, уна-јөзөс корыөө пөртөны. Лөк-вөчыг-виеөмјасыг мынан сөмын секи, кор крестана виеөм-лөһөдан-ујсө ас-киас бөстасны.

Велөдчөм-јөз, төдмөдалөј велөдчывтөм-пемөд-војтырөс кывтөм-пемөс-вујана-виеөмјасөн да кущөм-ыжыд-лөк наыг. Велөдөј најөс виеөмјасө лөһөдны.

Инд. № 4695.

Лыддыгыыг-јортјас!

СССР-са-јөзјаслөн Шөрса-һига-леған-ин ле-
дө тащом-һигајассө да корө крестанабс да
крестана-пөвсын-ужалыејасөс гижны Шөрса-
һига-леған-инө.

1) Кущом-һига сөлөмвылад воис да мыј-
вөсна?

2) Ставыс-ө һигаас гөгөрвоана?

3) Һига-коркаыс да мортјасыс һигаас бу-
рөс-абу?

4) Кущом-һигајас, ескө, јешщө лыддан?

5) Бурөс-абу тјан-ногөн Шөрса-һига-леған-
инөн-леғөм мукөд-һигајас. Гижыштөј щөщ на-
-јылыс: мыј бурыс сени, мыј омөлыс, ковтө-
мыс. Кымын-унжык-шыөдчөм һигајас-јылыс
тјансаң лоө, сымын бура поғө лөөдны та-
ни ужсө, буржык да коланжык-һигајас ле-
ны-да. Секі пондам төдны, мыјжык колө
крестаналы, мыј-јылыс гижны налы.

Пиемөјастө поғө ыстыны маркатөг, со-ку-
щөм адресөн: Москва. Никольская, 10. Цен-
тральное Издательство народов СССР. Кресть-
янский Отдел.

Mathematical Journal

1917-18
No. 1
The Journal of the
Mathematical Society of
London

Volume 17
Part 1
1917

Published by the
Mathematical Society of
London

Printed and Published by
The Mathematical Society of
London

London, England

1917

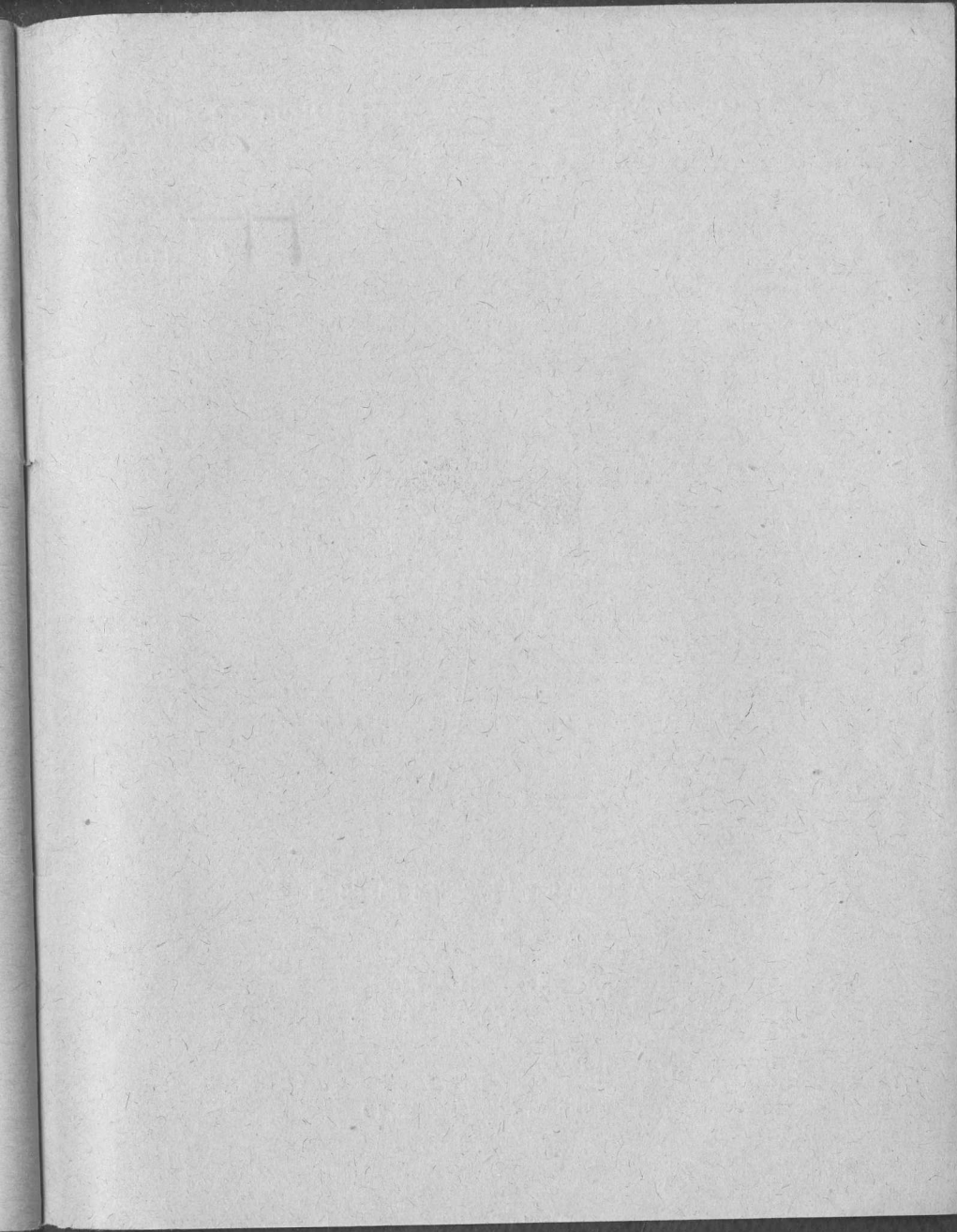
London, England

Јуриндалыг:

Листбок

I. Вужана-виемјас-гортса - кывтѳм - пемѳсјаслѳн.	
Кущѳм-ыжыд-лок-вужана-виемјасые	3
Мыј колѳ тѳдны вужана-виемјас- жылые.	4
Кытыг лѳбны вужана-виемјасые.	—
Вывтѳ-посны-гагјас — мѳкрѳбјас, налѳн олѳмыс-da.	6
Кыцѳ кывтѳм - пемѳсјас виемѳны вужана-виемѳн.	9
Вужана-вием-кутѳием	—
Органѳзмыд пыр воцсаѳ виеѳдыг-гаг-јаскѳд.	10
Кыцѳ разалѳны вужана-виемјас	11
Кущѳмѳс вужана-виемјас	12
Кор поѳѳ думажтны, вужана-вием-пѳ скѳт-вывтѳ ветлѳдлѳ	—
Кыцѳ лѳнѳдны вужана-виемјас	13
Кытѳѳ воштыны пемѳс-шѳјјас da кущѳм-бур најѳс-гуалѳмые	—
Јешцѳ кыцѳ поѳѳ лѳнѳдны вужана-виемјасѳѳ	15
Вѳѳѳ кывтѳм-пемѳсјасѳѳ виемѳмые пѳе-тѳалѳмѳн	—
II. Чума	17
III. Сап	21

IV. Мыт	30
Мыжөн мытыд да сапыд абу өткөдөө .	33
V. Сибырса-жазва	36
VI. Жөјталөм (бешенство)	44
VII. Лүдөм	50
VIII. Шырыг-лышаж	54
IX. Рожа	55
X. Восталөј кывтөм-пемөсјас-понда-төж- дыгыг-котырјас.	59

доныс 50 ур.

Цена 50 коп.

Коми-3

2-1057

НА ЗЫРЯНСКОМ НАРЕЧИИ ЯЗ. КОМИ

„Беседы о заразных болезнях животных“
По БРАНЗБУРГУ и ЕЛЬМАНОВУ
Переработали А. КАРМАНОВ и А. ЧЕУСОВА

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ С. С. С. Р.
МОСКВА, НИКОЛЬСКАЯ, 10